

СОВЕТ ИТТИФОҚИ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИННИНГ XXVI СЪЕЗДИ

БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ТОШКЕНТ ОҚШОМИ

№ 43 (4441).
24 ФЕВРАЛЬ, 1981 й.
СЕШАНБА
Газета 1966 йил 1
июлдан чиқа бошлади.
Баҳоси 4 тийин.

ЎЗБЕКИСТОН КП ТОШКЕНТ ШАҲАР КОМИТЕТИ ВА ТОШКЕНТ ШАҲАР СОВЕТНИНГ ОРГАНИ

ТОНГИ ГАЗЕТАЛАРДА

● Партия, совет, касба со-
юз ва ҳўжелик органларидан
санат корхоналари, қуриш-
лар, колхоз ва совхоз колле-
тивларида, Совет Армияси ва
Флоти жангчиларидан, илмий
муассасалар ва ўқу юрталари-
дан, ижодий ва жамоат таш-
килотларидан, коммунистлар,
комсомоллар ва ёшлардан, Ва-
танимиз меҳнатқашларидан,
шунингдек чет эл коллектив-
лари, ташкилотлари ва айрим
гражданиларидан КПСС XXVI
съезди номига кўплаб та-
брикномалар, қўлловлар ва
меҳнат рапортлари келиб ту-
рибди.

Съезд Президиуми бу ҳақда
съезд делегатларини хабардор
қилишни зарур, деб топди.

● «Партияга, халққа садо-
қат» сарлавҳаси остида СССР
Куролли кучлари делегацияси-
нинг КПСС XXVI съезди та-
брикномаси эълон қилинган.

ИНФОРМАЦИОН БИЛДИРИШ

1981 йил 23 февраль эрталаб соат 10 да, Мос-
квда, Кремлнинг Съездлар саройида Совет
Иттифоқи Коммунистик партиясининг навбатдаги
XXVI съезди ўз ишини бошлади. Ҳозир бўлган
барча кишилар салимий кўтиб олган КПСС Мар-
казий Комитетининг Бош секретари ўртоқ Л. И.
Брежнев қисқача кириш нутқи сўзлаб съездни
оғди.

Делегатлар съезд президиуми, секретариати,
редакция ва мандат комиссияларини ақдқиллик
билан сайлайдилар.

Раислик қилувчи — КПСС МК Сибсий бюроси-
нинг аъзоси, КПСС МК секретари ўртоқ М. А.
Суслов КПСС Марказий Комитетининг тақлифига
биноан Коммунистик, ишчи партиялар, илмий-
демократик партияларнинг делегатлари съезд-
га келганлигини маълум қилди. Съезд чет эл-
лик меҳмонларни қизғин табриқлайди.

Шундан кейин съезднинг кўнундаги кун тартиби
тасдиқланади:

1. КПСС Марказий Комитетининг Совет Итти-
фоқи Коммунистик партияси XXVI съездида ҳи-
собиат доклади ҳамда ички ва ташқи сибсат со-
ҳасида партиянинг навбатдаги вазифалари —
докладчи КПСС Марказий Комитети Бош секре-
тари ўртоқ Л. И. Брежнев.

2. КПСС Марказий ревизия комиссиясининг
ҳисоботи — докладчи Марказий ревизия комис-
сиясининг раиси ўртоқ Г. Ф. Сизов.

3. СССРни иқтисодий ва социал ривожланти-
ришининг 1981—1985 йилларга ва 1990 йилгача
бўлган даврга мўлжалланган асосий йўналишлари —
докладчи СССР Министрлар Советининг Раи-
си ўртоқ Н. А. Тихонов.

4. Партиянинг марказий органларини сайлаш.
Бутун заъ ақди гулдурос, давомли қарсан, оқ-
ишлар билан кўтиб олган КПСС МК Бош секре-
тари ўртоқ Л. И. Брежнев КПСС Марказий Ко-
митети номидан ҳисобот доклади қилди. Док-
лад кизгин қарсақлар билан кўп марта бўлиниб
турди. Доклад тугагандан кейин залда гулдурос

қарсақлар бошлиниб кетди. XXVI съезд деле-
гатлари ва меҳмонлари ўрниларидан даст туриб
ўртоқ Л. И. Брежнев салимий табриқлайдилар.
«Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг ле-
ничи Марказий Комитети шон-шарафлари»,
«Яшасин Совет Иттифоқи Коммунистик партияси!»,
«Улуғ совет халқига шон-шарафлар!», «Яшасин
КПСС билан совет халқининг бузилмас бирлиги!»,
деган табрик сўзлари янгради.

Кечқурунги мажлисда КПСС МК Сибсий бю-
роси аъзоси, КПСС МК секретари ўртоқ А. П.
Кириленко раислик қилди. Съезд КПСС Мар-
казий ревизия комиссиясининг ҳисоботини тингла-
ди, Марказий ревизия комиссиясининг раиси ўр-
тоқ Г. Ф. Сизов ҳисобот докладыни қилди. Сунг-
ра КПСС Марказий Комитетининг Совет Иттифо-
қи Коммунистик партияси XXVI съездида ҳисоби-
ят ҳамда ички ва ташқи сибсат соҳасида партия-
нинг навбатдаги вазифалари тўғрисидаги доклад-
ни, шунингдек КПСС Марказий ревизия комис-
сиясининг ҳисоботини муҳокама қилиш бошла-
ниди. Музокараларда КПСС Москва шаҳаркоми-
нинг биринчи секретари В. В. Гришин, Украина
КП Марказий Комитети биринчи секретари В. В.
Щербинский ўртоқлар сўзга чиқдилар.

Совет Иттифоқи қаҳрамони Куролли Кучла-
рининг делегацияси КПСС XXVI съездин та-
бриқлашга келди. Шон-шўхратга бурканган жанго-
вар байроқлар залга олиб кирилади. Съезд де-
легатлари ва меҳмонлари Ватан ҳимоячиларини
гулдурос қарсақлар билан кўтиб оладилар. Га-
рдиячи Иркутск—Пинск мотоячки дивизияси ко-
мандири генерал-майор Ф. М. Кузьмин Совет
Куролли Кучларининг шахсий состави номидан
табрикномани ўқиб берди. У совет халқи ўзи-
ни Куролли Кучларига — Ватанининг қудратли
ва шонли қалонига, коммунизм қурилиши-
нинг содиқ посбонига дадил уинд боғлаши мум-
кин, деб лениничи Марказий Комитетга, Марказий
Комитет Сибсий бюросига, ўртоқ Леонид Ильич
Брежневга ваъда берди.

МОСКВА. Кремлнинг Съездлар саройи. 1981 йил 23 февраль. КПСС XXVI съезди президиуми. Минбарда — КПСС Марказий

Комитетининг Бош секретари ўртоқ Л. И. Брежнев.

(ТАСС — УЗТАГ фотоси).

КРЕМЛНИНГ СЪЕЗДЛАР САРОЙИ, 23 ФЕВРАЛЬ

Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг XXVI съезди
23 февраль кўни Кремлнинг Съездлар саройида тантанали
вазиятда иш бошлади.

Эрталаб соат 10. Съезд делегатлари ва меҳмонлари КПСС
Марказий Комитетининг Бош секретари ўртоқ Л. И. Бреж-
невни, Марказий Комитет Сибсий бюросининг аъзолари
Ю. В. Андропов, М. С. Горбачев, В. В. Гришин, А. А. Гро-
мико, А. П. Кириленко, Д. А. Кунаев, А. Я. Пельше, Г. В.
Романов, М. А. Суслов, Н. А. Тихонов, Д. Ф. Устинов,
К. У. Черненко, В. В. Щербинский ўртоқларни узоқ давом
этган гулдурос қарсақлар билан кўтиб оладилар.

КПСС Марказий Комитетининг тақлифига биноан съезд-
га келган Коммунистик, ишчи ва миллий-демократик пар-
тиялар делегатларининг раҳбарлари КПСС Марказий Ко-
митети Сибсий бюросининг аъзолари билан биргаликда пре-
зидиум локаларидан жой оладилар.

Леонид Ильич Брежнев залда ҳозир бўлганларга мурожа-
ат қилиб, бундай деди:

Делегат ўртоқлар! Совет Иттифоқи Коммунистик партия-
сининг XXVI съездида 5002 делегат сайланди. Съездда 4994
делегат қатнашмоқда. Касалик ва бошқа узрли сабаблар
билан 8 делегат иштирок қилмапти. КПСС Марказий Ко-
митетининг тошйурига биноан Совет Иттифоқи Коммуни-
стик партиясининг XXVI съездини очиб деб эълон қиламан.

Съездлар саройи гўмбазлари остида узоқ давом этган гул-
дурос қарсақлар янграйди.

Сунгра ўртоқ Л. И. Брежнев бундай деди:
Ўртоқлар! Биз съезднинг раҳбар органларини — прези-
диумни, секретариатни, редакцион ва мандат комиссиялари-
ни сайлашмиз керак.

Давом этиб келаётган анъанага мувофиқ, 20 февраль кў-
ни Кремлда республика, ўлка ва область партия ташкилот-
лари делегатлари вакиллари кенгашининг мажлиси бўлди.
Бу мажлисда съезд раҳбар органларининг состави ҳақидаги
тақлифлар тайёрланди. Кенгашнинг тақлифлари сизнинг му-
ҳокамангизга кўйлади. Бу тақлифлар рўйхати олиш вақти-
да барча делегатлар кўнунга тошйуридан эди.

Аввало биз съездин президиуми тўғрисидаги масалани
кўриб чиқишимиз керак. Делегатлар вакиллари кенга-
ши президиумни 124 кишидан иборат составда сайлашни
тақлиф этади.

Делегатлар съезд президиумини бир овоздан сайлайдилар.
Съездин секретариати, редакцион комиссияси ва мандат
комиссияси бир овоздан сайланди.

Шундан кейин КПСС Марказий Комитетининг секретари ўр-
тоқ М. А. Суслов нутқ сўзлади.

Ўртоқ М. А. СУСЛОВ нутқи

Ўртоқлар! Биз КПСС Марказий Комитетининг тақлифига
биноан планетамизнинг ҳамма қитъаларидаги 109 мамлакат
коммунистик, ишчилар, миллий-демократик партиялар
ва бошқа партия ҳамда ташкилотларнинг 123 делегацияси
XXVI съездга келганлигини зўр мамнуният билан маълум
қиламан. (Қарсақлар)

Съездда ҳозир бўлган чет эл делегацияларининг рўйхати
съезд делегатлари тарқатилган.

Сизнинг номингиздан, барча совет коммунистлари номи-
дан азия меҳмонларини чин кўнундан табриқлашга, ўз ва-
киллари сизнингизга юборган партияларнинг раҳбарлари-
га, салимий аминаторчилик изҳор қилишга ижозат бергай-
сиз. Съездда халқаро коммунистик, ишчилар ҳаракати ва
озодлик ҳаракатининг танили арибларни ҳозир бўлганлиги
интернационализмнинг, замонамиздаги революцион кучлар-
нинг бирдамлиги ва янгилиги гоялари ҳаётини кучга эга
эканлигини яқоқ тасдиқлайди. (Қарсақлар)

Съезд ишида социалистик мамлакатлар 12 қардош пар-
тияларининг делегациялари қатнашмоқда. Биз янги, чинакам
адолатли жаҳиятни барпо этаётган, халқларнинг тинчлиги ва
хавфсизлиги ишнни қаттиқ турбо ҳимоя қилаётган социа-

лизм мамлакатларининг коммунистларини қизгин табриқлай-
миз. (Қарсақлар)

Бу залда Гаврий Европа, АҚШ, Канада, Австралия ва
Янги Зеландиядаги 24 Коммунистик ва ишчи партияларининг
делегациялари ўтиришди. Эксплуатацияга, монополиялар
зулмига қарши, меҳнатқашларнинг ҳуқуқлари учун, тинч-
лик, демократия ва социализм учун мардона курашчиларга
қардошлик салом. (Қарсақлар)

Бизнинг съездимизда Осиё ва Океания мамлакатларидаги
27 Коммунистик ва ишчи партияларининг вакиллари ҳозир
бўлди. Биз империализмга ва тегеомонизмга қарши, ўз халқ-
ларининг миллий мустақиллиги ва социал тараққиёт учун,
қитъада тинчлик ва хавфсизлик учун курашаётган бу пар-
тияларнинг делегацияларини чин кўнундан табриқлаймиз.
(Қарсақлар)

Бу ерда Африка мамлакатларидаги 31 Коммунистик ва
ишчи партияларининг делегациялари биз билан ёнма-ён ўти-
ришдилар. Қитъани мустамлакачилик ва ирқчилликдан узи-
лган овоз қилиш учун, Африка халқларининг эркин, муста-
қил ва прогрессив тараққиёт учун мардона курашчиларни
қардошларча табриқлашга ижозат бергайсиз. (Қарсақлар)

Лотин Америкасидаги 29 Коммунистик ва ишчи партияла-
ри ўз делегацияларини съездга юбордилар. Биз импери-
ализмга, реакция ва фашизмга қарши, қитъадаги мамлакат-
ларнинг эркин демократик ривож учун, социал тараққиёт
учун курашаётган коммунистик ҳаракатдаги ўртоқларимизни
табриқлаймиз. (Қарсақлар)

Ўртоқлар!
Бу ерда миллий ва социал озодлик кучларининг катта ва
нуфузли отряди кўнунга миллий-демократик партияларнинг
делегациялари ҳозир бўлганлигини ҳам мамнуният билан
қайд этиб ўтаман. Уларни съезд номидан дўстона табри-
қлашга ижозат бергайсиз. (Қарсақлар)

СЪЕЗДНИНГ РАХБАР ОРГАНЛАРИ

ПРЕЗИДИУМ

Аксенов А. Н.
Александров А. П.
Алиев Г. А.
Амбарцумян В. А.
Андропов Ю. В.
Антонов А. К.
Архипов И. В.
Аухадиев К. М.
Ашматов Б. А.
Байбаков И. К.
Бирюкова А. П.
Богомазов Г. П.
Бодюл И. И.
Бондаренко И. А.
Боронкин А. М.
Боронкин П. Д.
Брежнев Л. И.
Бугаев Б. П.
Ватченко А. Ф.
Вайно К. Г.
Виноградов В. П.
Воропаев А. П.
Восс А. Э.
Галуров М. Г.
Голдин Н. В.
Голубева В. Н.
Гончар А. Т.
Горбань Г. Я.

Кулиджанов Л. А.
Кунаев Д. А.
Курапов Н. Г.
Лигаев Е. К.
Лесняк Д. Е.
Ломаксин В. П.
Ляшко А. П.
Макеев В. Н.
Маянский С. И.
Марков Г. М.
Мартынов Н. В.
Марчук Г. И.
Медунцов С. Ф.
Микунин В. А.
Мовчан Г. М.
Мурднкова С.
Муравьев Е. Ф.
Мураховский В. С.
Мухомонов М. М.
Мусин Р. М.
Нагорнов С. Д.
Никитина Т. А.
Николаева-
Терешкова Б. В.
Носенков И. Т.
Нуриев З. Н.
Огарков Н. В.
Пастухов Б. Н.
Патолчиев Н. С.
Патон Б. Е.
Пельше А. Я.
Пономарев Б. Н.
Радюкевич Л. В.

Расулов Ж.
Рашидов Ш. Р.
Романов Г. Р.
Русаков К. В.
Содилов О.
Секачева Р. И.
Семенов И. М.
Сизов Г. Ф.
Смирнов П. В.
Соловьева Я. В.
Соловьев М. С.
Суслов М. А.
Талкин Н. В.
Тихонов Н. А.
Томский Н. В.
Устинов Д. Ф.
Усубалиев Т. У.
Федорков П. С.
Филатов А. П.
Хроноников Т. Н.
Христовадов Ю. Н.
Черненко К. У.
Черный А. К.
Чиряев Г. И.
Чичеров В. С.
Шакиров М. З.
Шаталов В. А.
Шеварднадзе Э. А.
Шибяев А. И.
Шольников А. М.
Шолохов М. А.
Щербинский В. В.
Яснов М. А.

СЕКРЕТАРИАТ

Баников Н. В.
Березин А. И.
Боголюбов К. М.
Боголюбовский М. Н.
Гончаренко Б. Т.
Греков П. И.
Жарников В. Н.
Игнатов В. Н.
Калин И. П.
Кандаренов А. Е.
Клименко А. И.
Куанышев О. С.
Кузнецов И. М.
Кулакова К. Ф.
Куликов В. Г.

Птицин В. Н.
Стрельников В. П.
Толкунов Л. Н.
Трапезников С. П.
Тяжелников Е. М.

Умханов М.-С. И.
Хомяков А. А.
Худобердиев Н. Ж.
Юнак И. Х.

РЕДАКЦИОН КОМИССИЯ

Алексеев П. Ф.
Афанасов В. Г.
Бровиков В. И.
Виряев А. Л.
Доненбаева К. Б.
Дибенко Н. К.
Дьяченко Л. И.
Замятин Л. М.
Зинянин М. В.
Имашев С. Н.

Кириченко Н. К.
Куликова А. П.
Лапин С. Г.
Лосев С. А.
Лощенков Ф. И.
Марсов В. К.
Морозов И. П.
Мисинченко В. П.
Орлов В. П.
Павлов Г. П.

Мальбахов Т. К.
Маслова А. В.
Маслов В. С.
Мирошников О. С.
Модогова А. У.
Моргун Ф. Т.
Набиев Р.
Никаноров М. Н.
Петрова М. Г.
Покровский С. С.
Полов В. В.
Ряжков В. Е.
Ряжков В. Р.
Рубин Ю. Я.
Сенькин И. И.
Сизенко А. И.
Токило А. И.
Трунов М. П.
Фомченко К. Е.
Ширин Г. Ч.
Щелочков Н. А.
Язкулиев Б.

МАНДАТ КОМИССИЯСИ

Авраменко С. С.
Алиева С. С.
Андреев Г. Н.
Баладий Ю. Н.
Беспалов И. П.
Боронин Л. А.
Власов А. В.
Георгиев М. П.
Григорьева А. В.
Дригин А. С.
Ермилов Л. Б.
Кабалов Б. Е.
Кавун В. М.
Капитонов И. В.
Кандилов Д. И.
Кирилов В. Г.
Князев Ф. К.
Колбин Г. В.
Коновалов Н. С.
Леонов П. А.
Лубенников Е. В.

КПСС МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ СОВЕТ ИТТИФОҚИ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ XXVI СЪЕЗДИГА ҲИСОБОТ ДОКЛАДИ ҲАМДА ИЧКИ ВА ТАШҚИ СИЁСАТ СОҲАСИДА ПАРТИЯНИНГ ВАЗИФАЛАРИ

КПСС Марказий Комитети Бош секретари ўртоқ Л. И. БРЕЖНЕВнинг 1981 йил 23 февралда қилган доклади

Делегат ўртоқлар! Ҳурматли меҳмонлар!

Партиянинг навбатдаги, йигирма олтинчи съезди ўзининг бошлди. (Қарсақлар). Ҳақиқат бўлганидек, съезд қилинган ишларни аниқлаш, келгусидаги вазифаларни белгилаш лозим.

Босиб ўтган йўлга назар ташлаб, қатъий айтиш мумкин, XXV съезд иқтисодий тараққиётнинг асосий тенденцияларини аниқлашда, йигирма олтинчи съезд (Қарсақлар). Партиянинг ленинча бош йўли қўйилган билан амалга оширилмоқда: аввалги съездга ўртага қўйилган вазифалар умуман муваффақиятли ҳал этилди. (Қарсақлар). Унинг беш йиллик якунида мамлакатнинг иқтисодий бойлиги анча кўйилди. Унинг ишлаб чиқариш ва илмий-техникавий потенциаллари ўсиб, Совет давлатининг мудофаа қобилияти мустаҳкамланди. Халқимизнинг фаровонлиги ва маданияти дарajasи ортиб.

Совет халқлари орасида янада яқинлашди, янада аҳилроқ ҳаёт кечирмоқда. (Қарсақлар).

СССРнинг янги Конституцияси қабул қилингандаги жуда катта воқеа бўлди. У социалистик демократиянинг ривожланиши янада юқори босқичини олди. Совет кишилари жаҳон ва давлат ишларини бошқаришда тобора активроқ қатнашмоқда.

Ўтган беш йил мобайнида партия билан халқнинг бузила-мас бирлиги янада кўпроқ мустаҳкамланди. У жаҳонимизда кудратли кучиниқ маъна бўлиб келди ва шундай бўлиб қолмоқда! (Қарсақлар).

Халқро соҳада ҳисобот даври мураккаб ва жўшқин давр бўлди. Бу давр, аввало, жаҳон сиеcтaсидaги ички йўлнинг шиддатли кўрали билан ўтди. Бу йўлларнинг биринчиси ку-роллашнинг пойгасини янгилаш, тинчлик ва кескинликни юмшатишни мустаҳкамлаш, халқларнинг суверен ҳуқуқлари ва ёрқинликларини ҳимоя қилиш йўли бўлса, иккинчиси, кескинликни юмшатишга пўтур етказиш, куруланишнинг пойгасини кучайтириш йўли, йўл-йўлига ва ўзгаларнинг ишларига ара-шиш, озолик курашини бостириш сиеcтaсидир.

Бу йиллар Совет Иттифоқи ва социалистик ҳамдўстлида-ги бошқа мамлакатларнинг куч-қудрати, активлиги ва обрў-эътибори янада ўсган йиллар бўлди.

Халқларнинг революцион кураши янги зафарлар билан нишонланди. Африқадаги, Афғонистондаги, Никарагуадаги революциялар, Эрондаги халққа қарши шўх салтанати ағла-риб ташланганлиги бунинг далилларидир. 70-йиллар ҳақи-қатда мустамлакачи империализмнинг тутатилиши билан аху-ланди.

Дунёда империалистик ҳўкмронлик доираси торайди. Ка-питал мамлакатларини ички андишлар ва улар ўртаси-даги рақобат кескинлашди. Империализмнинг — аввало, Америка империализмининг сиеcтaсидaги агрессивлик кес-кин кўчайди.

80-йилларнинг бошларида халқро уфқдаги булутлар ку-юллаган бир шароитда Совет Иттифоқи янги уруш ҳав-фини йўқотиш учун, кескинликни юмшатишни сақлаб қо-лиш ва чуқурлаштириш учун курашини сабот билан давом эттирди, амалда дунёдаги кўпчилик мамлакатлар билан ўзаро манфаатли ҳамкорликни ривожлантирди.

Биз ҳисобот даврида бошқа тинчликсевар давлатлар бил-ан, Ғарбдаги реалистик фикрловчи доиралар билан бирга-лида куруланиш пойгасига қарш курашини давом эттир-дик.

Башарти, ҳар бир совет кишидан — коммунист ёки партиясидаги, кейинги йилларда партиямиз йўли аввало нималар билан нишонланди, деб оғраса, бунга, бу йўл, аввало, тинчликни сақлаб қолишга муваффақ бўлишга тили-лиги билан нишонланди, деган жавобин ошқасиз. (Давомли қарсақлар). Турли ёш ва касбадаги кишилар чин кўришди «бунинг учун раҳмат сизга, партия!» — демоқдалар. (Да-вомли қарсақлар).

Эндиланда Совет Иттифоқи ва унинг иттифоқчилари ер юзидagi тинчликнинг ҳар қачондан ҳам мустаҳкамроқ та-йини бўлиб турганини ҳозир мўлақо равшан.

Умуман, ўртоқлар, XXV съезддан кейинги давр мураккаб бўлди. Мамлакатларнинг ҳўжалик ривожига ҳам, халқро аҳ-волда ҳам бир талай қийинчиликлар рўй берди.

Шунга қарамай, белгиланган мақсадларга эришилди. Бу — социалистик тўзумнинг жуда катта имкониятларидан, совет халқининг фидокорлигиндан, ленинчи партиямизнинг принциплари, сиеcтaсидaги тўғрилигиндан яна бир қарра далолат беради.

I.

КПССнинг ХАЛҚАРО СИЁСАТИ ТўҒРИСИДА

Бизнинг тинчликни мустаҳкамлаш йўлидаги, халқро кес-кинликни юмшатишни чуқурлаштириш йўлидаги курашимиз — аввало, совет халқи олдига турган бунёдкорлик вазифа-ларини ҳал қилиш учун унга зарур тақдир шароитларни таъ-минлаб бериш йўлидаги курашидир. Шу тарақа биз чинакам

жаҳоншумул ҳарактердаги проблемани ҳам ҳал этамиз. Чун-ки ҳозир бирорта халқ узун тинчликни сақлаб қолишдан ҳам, ҳар бир кишининг энг биринчи ҳўқуқи — яшаш ҳўқу-қини таъминлашдан ҳам зарурроқ, муҳимроқ вазифа йўқ.

1. Жаҳон социалистик системасининг ривож, социализм мамлакатларининг ҳамкорлиги

Ўртоқлар!

Партия, унинг Марказий Комитети, Сиеcтaсидaги бюро ўтган йиллар давомида соҳадаги мамлакатлар билан дўстлик ва ҳамкорликни мустаҳкамлашга зўр эътибор бериб келди.

Улар билан бирга биз янги, социалистик дунёни, давлатлар ўртасида тарихда ҳали мисли кўрилмаган чинакам, адолатли, тенг ҳўқуқли, қардошларча муносабатларни барпо этилмиш.

Социалистик ҳамдўстлик мамлакатлари — Болгария, Венгрия, Вьетнам, Германия Демократик Республикаси, Куба, Лаос, Монголия, Польша, Руминия, Чехословакия билан муносабатларимиз айна мана шу руҳда таркиб тоилмоқда.

Социал-иқтисодий ривожланишнинг, халқро сиеcтaсидaги ҳамма ирриқ проблемалари ҳўсусида бизнинг ўртасида қар-дашларнинг принциплари бирлиги қарор топди. Бу — қар-дош коммунистик партиялар доимий ва ҳамжиҳат ҳарака-тининг натижасидир, муштарак ютуғимиздир.

Партияларимизнинг раҳбарлари ўртасида чуқур ҳамжиҳат-лик, ишонч ва ишонлиқ мавқуудлиги жуда муҳимдир.

Шу йиллар мобайнида Қримда олиб даражада ўттиз етти марта дўстона учрашув бўлиб ўтди. Биз расмий протокол-ларсиз, ўртоқларча муҳимда муносабатларимизни ривожлан-тириш етиббобларини, жаҳон сиеcтaсидaги энг муҳим про-блемаларни муҳокима қилдик, келгусидаги вазифаларни бел-гилаб олдик. Ҳар бир учрашув бирон-бир янги ва фойдали натижа берди. Мана шу янги ҳамкорлик учун қардош мам-лакатлар ва партияларнинг раҳбарларини сиқилданган ми-наторчилик ҳўқор этмоқчимас. (Қарсақлар).

Партия-ҳўқуқат делегациялари ўзаро муштарак равишда ташир қилиб турдилар. Марказий Комитетларнинг халқро муносабат, идеология ва таълилий-партияий иш масала-ри билан шуғулланган секретарларнинг кенгашларини ўт-казиб туриш одат туғна қилди.

Совет Иттифоқи ва социалистик ҳамдўстлик мамлакатла-рининг партия ташкилотлари ўртасида хилма-хил алоқалар ўрнатилди. Республиклар, ўлкалар ва обастлардан тортиб районлар ва ирриқ корхоналаргача бўлган ҳамма исоғалар-да мана шундай алоқа қилиниб турибди. Давлат органлари, жамоат ташкилотлари, ишлаб чиқариш коллективлари ўртa-сидaги ҳамкорлик жоили, самарали тўс олди. Маънавий мулоқотлар, идеология ва маданият соҳасидaги янги алоқа-лар мустаҳкам норма бўлиб қолди.

Давлатлар ўртасидaги муносабатлар қадим замонлардан халқро муносабатлар деб аталиб келган. Аммо бизнинг дав-римизда, социализм дунёсида, бу муносабатлар ҳақиқатан ҳам халқлар ўртасидaги муносабатлар бўлиб қолди. Бу му-носабатларда миллион-миллон кишилар бевосита қатнаш-моқдалар. Бу — социализмнинг принциплари галабаси, унинг инсоний олдидaги буюк ҳизматидир, ўртоқлар. (Қарсақлар).

Ҳамкорликнинг майдонини тобора янги-янги соҳаларни қам-раб олмақда. «Интермосмос» программаси бунга мисол бў-лади. Қардош мамлакатларнинг космонавтлари фан учун ва халқ ҳўжалиги учунгина ишлабастаилар йўқ. Улар «ўр-аханийта молик сиеcтaсидaги мислини ҳам беклармоқдалар.

Шу минбардан кўсмос қарамонларини — социализм мамлакатларининг марр ўлкаларини қизғин табирлашга инволат берибастаилар! (Давомли қарсақлар).

Кўпчилик қардош мамлакатларнинг конституцияларида Совет Иттифоқи билан дўстлик ва ҳамкорлик қоллари таъ-кидланган. Бу — бизнинг мамлакатларига нисбатан катта ишончдир, биз ҳам уларга мана шундай ишонч билан қарай-миш. СССРнинг янги Конституцияси социализм мамлакат-лари билан дўстлик, ҳамкорлик, ўзаро ердaмиш совет ташқи сиеcтaсидaги неғиз, деб эълон қилди.

Варшава Шартномаси таъкидоти ва, аввало, унинг Сиеcтaсидaги комитети фаолияти Европа ишларида ва умуман халқро ишларида ҳам нақадар таъсирчан ва ҳаёбахш роль ўйнаётганини ўтган давр яққол қўрсатди. Шартноманинг даставвал ўлмумерона келганига йўл очган олиб сиеcтaсидaги органи ўзининг Бухарестдаги, Москвадаги, Варшавадаги кенгашларида бир қанча янги ташаббусларни бошлади, бу ташаббуслар дунёда ўзига кенг миқёсда эътиборни жалб этди. Бу ташаббуслардан қуватлидан кўп мақсад — кескин-ликни юмшатишни ҳимоя қилишдан, унга шўбобли маром бахш этишдан, таъбир жоиз бўлса, унга малаз беришдан иборат.

Шу йилларда ҳамкорликимизнинг янги орган — ташқи иш-лар министрлари комитети ташкил этилди. Бу орган ўзини тўла-тўлис оқлади деб ҳозирнинг ўзидaқ айтиш мумкин: ташқи сиеcтaсидaги ҳаракатларни келишиб олиш оперативлиги ошди.

Бирлашган курулди кучларини қўриш иши аҳдлик билан олиб борилади. Бу соҳада ҳам музоффа министрлари комитети ҳамма бўлаганидек, яхши иш қилди.

Марказий Комитет съездга матлум қилдики: социализм мамлакатларининг ҳарбий-сиеcтaсидaги мудоффа иттифоқи тинч-ликка салоҳат билан хизмат қилмоқда. (Қарсақлар). Унинг ихтиёрида халқларнинг социалистик галабасларини пухта ра-вишда ҳимоя қилиш учун зарур нарсаларнинг ҳаммаси бор. Бундан буюк ҳам шундай бўлаверини учун биз ҳамма чо-раларни қўрамиз. (Давомли қарсақлар).

Ўртоқлар! Биз ҳозирги социалистик дунё манзарасини ёп-пасига байрамона бўёқлар билан тасвирламоқчим эамасми. Мамлакатларимизнинг ривожига чинағалликлар ҳам бўлиб ту-рибди. Экономиканинг интенсификацияси ривожлантиришга ўтиш, ирриқ социал программаларини рўбга чиқариш, коммуни-стик онгин шаклланиши — мана шунларнинг ҳаммасига бирданга эришилмавермайдик. Бу соҳада вақт ҳам, тинимсиз ижодий ишланнлар ҳам зарур. Бир-биримиздан ўргани-шимиз лозимлиги ўз-ўзидан равшан.

Социалистик курашда йилларда қардош мамлакатлар иш-лаб чиқариши ташкил этилиши, бошқарилиши, халқ ҳў-жалик проблемаларини ҳал қилишнинг хилма-хил ижобий тажрибасини орттиришлар.

Масалан, Бенирида қилшқ ҳўжалик кооперативлари ва корхоналарнинг иш нақадар моҳирона йўлга қўйилганини, ГДРда ишлаб чиқаришни оқилона тақкил этиш, энергия, хом ашё ва материалларни тежанишнинг примталари тажрибаси борлигини билганиш, Чехословакияда социал таъминот сиеcтaсидa бир талай мароқли ва қимматли ишлар қилинган. Болгарияда ва Европадаги бошқа бир қанча социалистик мамлакатларда аграр-саноат кооперациясининг фойдали формалари топилган.

Келинтар, ўртоқлар, қардош мамлакатларнинг тажриба-сини жуда сиқиллаб ўрганайлик ва ундан кенг фойдаланай-лик. (Қарсақлар).

Экономика, ҳўжалик сиеcтaсидa соҳаси капитализм билан муносабатининг ҳал қилувчи фронти эканлиги маълум. Аввал-ги съездда биз, шунингдек бошқа қардош партиялар ҳам узок муддатли тармоқ программалари неғизда социалистик иттифоқларни янада чуқурлаштиришни биринчи галада вазифа қилиб қўйдик. Бу программалар халқ ҳўжалигининг энг ўткир, ҳаётий муҳим проблемаларини ҳал этишга ердaм бериши лозим.

Ҳозир бу программалар конкрет ишларда ўзининг муҳас-сам ифодасини тоилмоқда. Интеграция суръатлари кўчаиб бормоқда. Ишлаб чиқаришни иқтисодлаштириш самаралари эконоимика, фан ва техниканинг ҳамма тармоқларида амалий равишда сезилиб турибди. Бу ҳақда ҳозирча 120 та янги йўл тоилмоқда ва мисалдан оғрини кини тоилмоқда би-ринчи турлидан, ўзаро Иқтисодий Ердaм Кенгашидаги мамлакатларнинг 1981—1985 йилларда мўлақатланган халқ ҳўжалик планларини мувофиқлаштириб олиш ниҳоятга ет-казилмоқда.

Биргаликдаги меҳнатнинг муваффақиятлари тўғрисида га-пирганда қарий уч минг километр узунликдаги «Союз» газ қувири, янги электр линиллари билан тўдрилидан «Мир» энергетика системаси, Уст-Налим целлюлоза заводи, Мон-голиядаги «Эрдэнтэ» бош-металлургия комбинати, Кубадаги никель заводалари ва бошқа кўпгина қурилишлар сингари катта-катта объектларни ҳаққоний ифтиҳор билан тилга ола-миш. Келгусида эса ҳамдўстликимизнинг манфаатлари йўли-да янада катта ишлар қилинади.

Социализм мамлакатларининг иқтисодий ривожланиш, одамларнинг турмуш даражасини ошириш соҳасида қилган ишлари буюн бир даврга ариғуландир. (Қарсақлар).

Кейинги йиллар бир қанча социалистик давлатларнинг халқ ҳўжалиги учун унчалик қудай ишлар бўлмади. Шун-дай бўлса ҳам ўзаро Иқтисодий Ердaм Кенгаши аъзолари-нинг иқтисодий ўсиш суръатлари ўн йил мобайнида ривож-ланган капиталистик мамлакатлардаги иқтисодий ўсиш суръатларидан икки ҳисса юқори бўлганлиги фактидир. Ўзаро Иқтисодий Ердaм Кенгаши аъзолари дунёдаги мамла-катларнинг гўлт тез ривожланиётган группаси бўлиб қола-вермайдик.

КПСС ва бошқа қардош партиялар неғўсиз икки беш йиллик социализм мамлакатларининг жалал ишлаб чиқари-ш ва илмий-техникавий кооперацияси даврига айлантириш йўлини тутмоқдалар.

Планларни мувофиқлаштириш билан бирга умуман иқти-содий сиеcтaсидaги баҳамжиҳат ўтказиш вазифасини турмуш-нинг ўз ўртага қўймоқда. Ҳўжалик механизмларининг структураларини бир-бирига яқинлаштириш, кооперацияга қатнашувчи министрликлар, бирлашмалар ва корхоналар ўр-тасидaги бевосита алоқаларни янада ривожлантириш, бирга-лидаги фирмаларни барпо этиш сингари масалалар кун

тартибга қўйилмоқда. Куч-гайратларимиз ва ресурслари, мисли бирлаштиришнинг бошқа формалари ҳам бўлиши мум-кин.

Кўриб турибсанларки, бу соҳада кўпгина янги катта про-блемалар бор, ўртоқлар, Эҳтимол, бу проблемаларни янги келажикда қардош мамлакатларнинг раҳбарлари коллектив бўлиб муҳокима қилишлари фойдали бўлур.

Ўз-ўзидан равшанки, социалистик шерикларимиз каби Со-вет Иттифоқи ҳам алоқалар ҳар жиҳатдан ўзаро манфаатли бўлишига иштармоқда.

Совет Иттифоқи қардош мамлакатлардан кўпгина турдаги машина ва ускуналарни, транспорт воситаларини, халқ ис-теъмол қилдиган молларни, ағрим турдаги хом ашёни олиб турибди. Ўз навбатида СССР социалистик бозорта нефть, газ, руда, пахта, ёғоч ва, албатта, хилма-хил саноат маҳсу-лотларини етказиб беришда. Ўтган беш йил мобайнида биз ўзаро Иқтисодий Ердaм Кенгаши мамлакатларидан 90 мил-лиард сўмлик мол олдик, ўзимиз эса 98 миллиард сўмлик мол етказиб бердик.

Эндиланда бошқа қардош мамлакатлар билан алоқалар-сиз у ёки бу социалистик мамлакатнинг дадил ривожлани-ши, унинг, айтилик, энергетика ресурслари ва хом ашё билан таъминланиши, фан ва техниканинг энг янги ютуқла-рини қўриб олиш сингари проблемаларини муваффақиятли ҳал этилиши кўссувур қилиб бўлмайди.

Ҳамкорликимиз жараёнида ҳўқуқта келастган проблема-ларни биргаликда ҳал этилиши қардош мамлакатлардан ҳар бирининг манфаатлари билан муштарак манфаатларни гўлт тўғри бирга қўиш йўлларини излаётимиз. Бу гап, масалан, нефть, газ ҳамда ўзаро Иқтисодий Ердaм Кенгашида қат-нашувчи мамлакатлар бир-бирига етказиб бериётган бошқа хом ашё ҳамда саноат молларни имтиёзли нархлар белги-лашга тааллуфлидир.

Дўстлар шовилинч ердaмга муҳтож бўлиб қоладиган ало-ҳида ҳолатлар ҳам содир бўлади. 1979 йилда Пеннингин вахтисига агрессивлига дўшор бўлган Вьетнам мана шундай ердaмга муҳтож эди. СССР ва социалистик ҳамдўстлидаги бошқа мамлакатлар унга аўдлик билан озик-овиқат, доридар-мон, қурилиш материаллари юбордилар, ҳарбий техника етказиб бердилар. Пеннингинг тумашталари бўлиши пўлоти-чулар батамом хонавайрон қилиб кетган Кампучия ҳам мана шундай ердaмга муҳтож бўлди.

Бу амалдаги социалистик интернационализмнинг ўзидир, ўртоқлар. (Қарсақлар). Совет кишилари бу позицияни тушу-надилар ва маъқуллайдилар.

Социалистик бозор ҳамдўстликимиз мамлакатларининг ўсиб бораётган эҳтиёжларини қондиришга қолди бўлишидан ҳаммаимиз манфаатдоримиз. Зотан, бир-биримизнинг ҳўжалик имкониятларимизни тўлдиритишдан қўриладиган фойда нуқул юмроқдир. Ҳисоб-китоб билангина унчалмайдик, албатта. Бу ниҳоят ҳақ эгани учун ҳўжалик ҳодимлари, партия ҳодим-лари масъулият билан ёндашилшари, қардош мамлакатлар манфаатларининг ўзвий муштараклигини чуқур тушунишлари керек бўлади.

Биз Ғарб билан ҳам савдо-иқтисодий муносабатларни ривожлан-тирилиши тарафдоримиз. Зотан, бу — халқро муносабатларни таъминлашнинг омилидан биридир. Аммо бу ўринда ка-питалистик давлатларнинг сиеcтaсидaги ҳам эътиборга олишга тўғри келмади. Улар биз билан иқтисодий алоқалардан кўпчи-ча сиеcтaсидa таъйиқ воситаси сифатида фойдаланишга урин-моқдалар. У ёки бу социалистик мамлакатлар билан савдо-со-тиқдаги турли-туман тақиллар ва камситувчи чеклашлар ма-на шундан далолат берадиларки, ахир.

Умуман шуни айтиш керакки, кейинги йилларда мамла-катларимиз бунёдкорлик вазифаларини чинағаллашган шар-оитларда ҳал этишларига тўғри келмоқда. Жаҳондаги иқ-тисодий конъюнктура ёмонлашганини, нарх-наво кескин қи-зирилганини ўз ролини ўйнади. Кескинликни юмшатиш жа-раёнига ҳақлиқ берилаётганлиги, империализм аёв-олдира-ётган куруланишнинг пойгаси бизнинг зиммамизга ҳам каттаги-на юк бўлиб тушмоқда.

Идеология кураши анча кескинлашганлиги ҳам ҳаммага маълум. Бу кураш Ғарб учун гўлларини ўзаро курашдан-гина иборат бўлиб қолмапти. У социалистик дунёни қўри-тиш, унинг турмушини келажикда маъқуллашган воситалар-нинг буюн бир системасини ишла соломқда.

Империализмнинг ва уларнинг тумашталари социалистик мамлакатларга қарши душманлик кампанияларини муттасил ўтказиб келмоқдалар. Улар бу мамлакатларга рўй бераётган жамкии воқеаларни қоралаб ва сохталаштириб қўрсатмоқ-далар. Социализмдан одамларнинг иқтисоци қайтариш — уларнинг энг асосий мақсатидир.

Синифий душманларимиз ўз мағлулбларини ҳисобга олиб иш туташтирилларини кейинги йил воқеалари қайта-қайта тасдиқламоқда. Улар социализм мамлакатларига қарши то-бора усталик ва макорлик билан ҳаракат қилмоқдалар.

Ички сиеcтaсидaги ҳаётлар ва янгилишлар империализмнинг кўпқўрқулиқ фаолияти ёнига қўшилганда жойларда эса социализмга душман уйсурларнинг активлашиши учун замин совиқмоқда. Қардош Польшада мана шундай бўлди. Бу ердaги социализм душманлари таққи кучларнинг мадади билан тартибсизлик чиқариб, воқеаларнинг ривожини контролловчилик йўлига бўриб юборишга уринмоқдалар. ПНБН Марказий Комитетининг сўнгги пленумида қайд этил-ганлиги, Польшада социалистик давлат неғизларига ҳавф туғилди.

Ҳозир поляк ўртоқлар тағилки вазитанини барфарақ этиш устида иш олиб бормоқдалар. Улар партиянинг жанговарлик қобилиятини оширишга, ишчилар сифки билан, меҳнаткаш-лар билан алоқани мустаҳкамлашга иштилоқдалар. Польша эконоимиксини соғломлаштиришнинг конкрет программасини ишлаб қиймоқдалар.

2. Озодликка эришган мамлакатлар билан муносабатларни ривожлантириш

Ўртоқлар! Мустамлакачилик зулмидан халос бўлган мам-лакатлар билан ҳамкорлик севилари равишда кенгайтирил-ганлиги ҳисобот даврида партия халқро фаолиятининг муҳ-им аюналирдан биридир.

Бу мамлакатлардан жуда хилма-хил. Уларнинг баъзилари озолиқка эришгандан кейин революцион демократик йўл-дан боришлар. Бошқаларида капиталистик муносабатлар қар-дор топди. Уларнинг баъзилари чинакам мустакил сиеcтaсидaги каомқодалар, бошқалари ҳозир империализм сиеcтaсидaги таъйиқ тушиб қолган. Хуллас, турли-туман манзара вуқулда келган.

Ҳамма социалистик йўлни қўзғатган давлатлардан, социал-истик ривожланиш йўлини таллаб олган мамлакатлардан бошлайман. Уларнинг сафи кеңгайди. Бу мамлакатларнинг таркибиде йўлдан ривожланиши бир хил бўлмай, мурракб бў-лишларга далолат етмоқда, албатта. Бироқ асосий йўналиш бир-бирига ўхшайди. Империалистик монополиялар маъс-лари аста-секин тутатилибастаилар, ажибий капитал фаоли-ти чеклаб қўйилганлиги; эконоимика ҳалқ давлатининг усту-ни маъсёлари таъминланганлиги ва ишлаб чиқарувчи кўч-ларни планли равишда ривожлантиришга ўтилганлиги, қиш-лоқдаги кооператив ҳаракат рағбатлантирилатганлиги; иқ-тимоний турмушда меҳнаткашлар оммасининг роли олиб бо-раётганлиги, давлат аппарати халққа салоҳатли миллий қарлар билан қадамба-қадам мустаҳкамланганлиги; маъ-кур мамлакатлар таққи сиеcтaсидaги империализмга қарш ҳаракатда эканлиги мана шу асосий ўхшаш йўналишлар жумласига кирди. Бу мамлакатларда меҳнаткашлар кенг оммасининг манфаатларини ифодаловчи революцион партия-лар мустаҳкамлаиб бормоқда.

Совет Иттифоқи ҳисобот даврида Ангола, Эфиопия, Мо-замбик, Афғонистон ва Яман Халқ Демократик Республика-си билан дўстлик ҳамда ҳамкорлик тўғрисида шартномалар-имзолди. Яқинда Сурия билан дўстлик ва ҳамкорлик тўғ-рисидаги шартнома имзоланди. Амимани, бу шартнома Совет-Сурия дўстлигини янада ривожлантиришга ва Яқин Шарқда одилона тинчликка эришиш ишига яхши хизмат қилади.

Варшава Шартномасида қатнашувчи давлатлар раҳбар аربобларининг ўтган йил декабрь ойида Москвада бўлиб ўтган учрашуви социалистик Польша учун муҳим сиеcтaсидaги воқеа бўлди. Бу учрашув поляк коммунистлари, поляк иш-чилар сифки, шу мамлакатнинг меҳнаткашлари ўз дўстлари ва иттифоқчиларига қатъий таъинишлари мумкинлигини яқ-қол қўрсатди, биз социалистик Польшани, қардош Польшани қулафда қолдирмаймиз ва унга озор берилишига йўл қўй-маймиш. (Гулдурас, давомли қарсақлар).

Омманинг овозига сезгирлик билан қулоқ солиш, ҳар қандай қўришдаги бирократизмга, волюнтаризмга қарши кескин курашини, социалистик демократияни актив ривож-лантириш, таққи иқтисодий алоқаларда вазимин реалистик сиеcтaсидa юртиш партия учун, унинг раҳбарлик ролини мус-таҳкамлаш учун нақадар муҳимлиги Польшадаги воқеалар яна бир қарра ишонч ҳосил қилдириди.

Жаҳон социализми тарихида ҳар хил синовлар бўлган. Ун-да ҳам мураккаб, ҳам тағ пайлар содир бўлган. Аммо коммунистлар доимо душманнинг хуружларига дадил қарши чиқиб, галаба қилиб келганлар. (Қарсақлар). Шундай бўл-ган ва шундай бўлаверди. (Давомли қарсақлар). Бизнинг ўз манфаатларимизни таъминлашга, халқларнинг социали-стик галабасларини ҳимоя қилишга бўлган ялли асму-қар

Ўртоқ Л. И. БРЕЖНЕВ докладынинг давом

Имперализм Афғонистон революциясига қарши эътибор қилинган ҳақиқий уруш бошлди. Бу аса билинган жанубий чегарамиз хавфсизлигига ҳам бевосита таҳдида солади. Мана шундай аҳволда биз дўст мамлакатнинг илтимосига буювон ҳарбий ёрдам беришга мажбур бўлдик.

Афғонистон душманларининг режалари барбод бўлди. Ўртоқ Бахром Карамал бошчилигидаги Афғонистон Халқ Демократик партияси билан ҳукуматнинг миллий манфаатларига мос келадиган ва пухта ўйланган сиёсати халқ ҳокимиятини мустақамлади.

Совет ҳарбий қисмларига келганда биз уларни Афғонистон ҳукумати билан келишиб олиб чиқиб кетишга тайёрмиз. Бунинг учун Афғонистонга аксинчиликнинг тўдалар юбориб батамом тўхтатилиши керак. Бу нарса Афғонистон билан унинг қўшнлари ўртасидаги аҳдиномалар орқали мустақамлашнинг лозим. Яна интервенция қилинмаслиги учун ишончли қафолат зарур. Совет Иттифоқининг принципиал позицияси мана шундай ва биз бу позицияда қаттиқ турамиз! (Қарсақлар).

Эрондаги революция алоҳида характерга эга. Бу революция кейинги йиллардаги халқаро ҳаётда йирик воқеа бўлди. У нақадар мураккаб ва зиддиятли бўлмасин, гарчи ички ва ташқи реакция унинг имперализмга қарши характерини ўзгариштиришга интилаётган бўлса ҳам, у ўз негизи билан имперализмга қарши революциядир.

Эрон халқи ўзининг озодлигига ва равишда эришиш йўлини изламодо. Бунда биз унга астойдил муваффақият тилаймиз ва Эрон билан тенг ҳуқуқлилик ҳамда, албатта, ўзаро манфаатдорлик асосида яхши муносабатларни ривожлантиришга тайёрмиз. (Қарсақлар).

Кейинги вақтларда Шарқдаги баъзи мамлакатларда ислом дини ширларни афр бериб кўтариб қўйилмоқда. Биз, коммунистлар бошқа динлар каби ислом динига ибодат қилувчи кишиларнинг диний эътиқодларига ҳурмат билан қараймиз. Бу ўринда асосий нарса у ёки бу ширларни эъло қилаётган кучлар қайси мақсадларни қўзғайётганлигидир. Ислам дини байроғи остида озодлик кураши аяқ олмиш мумкин. Тарих таърибаси, шу жумладан йиқилинган тарих таърибаси шундан далолат беради. Аммо мана шу таърибанинг ўзи аксинчиликнинг несиалар кўтариётган реакция ҳам ислом ширларини рўқач қилаётганини кўрсатади. Бинобарин, ҳамма гап у ёки бу ҳаракатнинг реал мазмуни қандай эканлигига боғлиқ.

Ўртоқлар! Совет Иттифоқининг озодликка эришган мамлакатлар билан ўзаро муносабатларида бизнинг Ҳиндистон билан ҳамкорлигимиз катта ўрин олади, албатта. Биз бу давлатнинг халқаро ишлардаги роли ортаб бораётганини таъбирлаймиз. Бизнинг у билан алоқаларимиз тинимсиз мустақамлашмоқда. Совет—Ҳиндистон дўстлиги ҳар иккала мамлакатларда мустақам томир ёйган халқ ағъанаси бўлиб қолди. (Қарсақлар).

Яқинда Деҳлида Бош вазир Нидира Ганди ва Ҳиндистоннинг бошқа арбоблари билан ўтказилган музокаралар натижасида Совет—Ҳиндистон муносабатларининг бутун комплекси анчагина илгартирилди. Тинчликсевар мустақил Ҳиндистон билан баҳамжиҳат ҳаракат қилиш келгусида ҳам совет ташқи сиёсатининг муҳим йўналишларидан бири бўлиб қолади.

Биз Индонезия билан, шунингдек АСЕАНга аъзо бўлган бошқа мамлакатлар билан ҳам яхши ҳамкорлик йўлга қўйилиши учун тўсиқ йўқ деб ҳисоблаймиз.

Кейинги беш йил мобайнида Африкада, Кариб ҳавзасида ва Океанияда мустақиллик олган ўнлаги давлатни Совет Иттифоқи дарҳол танитди. Зимбабве республикаси вужудга келганлиги, Намибияда ва ҳозирги вақтда Жаңубий Африка Республикасида ҳам озодлик кураши қизғин тус олганлиги «учига чиққан» мустақамлашчилар ва ирқчиларнинг ҳукмронлиги поёнига етиб қолганини яққол кўрсатади.

Озодликка эришган мамлакатлар мустақиллиги мустақамлаш билан бораётган империяларнинг динига ёмъанга. Улар бу мамлакатларнинг табиий бойликлари ва бемалол тасарруфи эъти, уларнинг территориясидаги ўз стратегик режалари йўлида бойланиш учун бу мамлакатларни ўзларига боғлиқ қилиб қўйишга мийнлаб йўллар ва усуллар билан уриномқодо. Айни вақтда мустақамлашчиларнинг «аввал орани бўл, сўнг ҳукмронлик қил» деган қадимий усулидан кенг фойдаланмоқдалар.

Беш ойдан бери давом этаётган Эрон—Ироқ урушига ҳам Гарб худди мана шу позицияда туриб ёндашмоқда. Бу уруш—мажбур давлатларнинг манфаатлари нукта-назаридан мутлақо бемаъни, аммо шу райондаги ўз маъфларини қайтардан тиништириш тўғрисида ҳам кўраётган империяларга жуда манфаатли бўлган урушдир. Ироққа ҳам, Эронга ҳам бундан муносиб ҳуқуқлар чиқариб оладилар, деб умид қилишимиз келади.

Совет Иттифоқи мана шу биродарушлар учун тешроқ тўхтатилишининг, можако сиёсий йўл билан бартараф этилишининг қатъий тарафдоридир. Биз бунга амалда ҳам қўмақлашгани тинтилмиш.

Энди Яқин Шарқ проблемаси тўғрисида. АҚШ Яқин Шарқда ҳукмронлик маъқега эришиш йўлида Кемп-Девид сиёсати йўлига, араблар дунёсини парчалаш ҳамда Исроил билан Миср ўртасида сепарат келишув уюштириш йўлига ўтди. Америка дипломатияси арабларга қарши қарар

тилган мана шу сепарат келишувни таслимчилик қабилидаги бундан ҳам кенг битимга айлантиришга муваффақ бўла олмади. Аммо у бошқа соҳада олтириш қийди: региондаги вазиятни янада кескинлаштиришга эришди. Яқин Шарқдаги аҳолининг бартараф этилиши орқасида суриб юборилди.

Хўш, бундан бунда кўма қилмоқ керак? Бизнинг назаримизда ишчи қўлга қўлдан қўзғатиш пайти келди.

Аҳолини одилона ва реалистик асосда ҳар томонлама бартараф этиш иложини қолдириш бўлиб ҳалоллик билан қидириш йўлига қайтиш пайти келди. Вужудга келган шароитда, айтилик, махсус қақирланган халқ-роқ конференция доирасида шундай қилиш мумкин бўлур эди.

Совет Иттифоқи бу ишда амалий рўхда ҳол-сияҳат позицияларида туриб қатнашишга тайёр. Биз бошқа манфаатдор томонлар—араблар (шу жумладан, албатта, Фаластин Озодлик Ҳаракати) билан, Исроил билан биргаликда шундай тинчлик тилаймиз. Биз АҚШ билан биргаликда мана шу иложини қидириб топнишга тайёрмиз—бир неча йил муқаддам бу борада бизнинг муайян тажрибамиз бўлганлиги эсимда. Биз Европа давлатлари билан, Яқин Шарқда одилона ва мустақам тинчликни таъминлашга сидқидилдан интилаётган ҳамма мамлакатлар билан ҳамкорлик қилишга тайёрмиз.

Афтидан, бу масалада БМТ ҳам фойдала роль ўйна бериши мумкин.

Ишнинг моҳиятига келганда биз аввалидек шунга аниқламиз: Яқин Шарқда чинкакам тинчлик бўлиши учун Исроилнинг 1967 йилда араблардан босиб олган ҳамма ерларни оккупация қилиши тўхтатилиши керак. Фаластинлик араб халқининг дахлсиз ҳуқуқлари, шу жумладан ўз давлатини тузиш ҳуқуқи рўёбга чиқарилиши керак. Шу региондаги ҳамма давлатларнинг, жумладан Исроилнинг ҳам хавфсизлиги ва суверенитети таъминланиши зарур. Асосий принциплар мана шунлардан иборат. Ишнинг тафсилотлари эса музокаралар вақтида кўриб чиқишимиз мумкинлиги ўз-ўзидан равшан.

Айни шу йил ўзи ташқи топан кунининг йигирма йиллигини нишонлаётган қўшмамастик ҳаракати халқаро муносабатларнинг муҳим омил бўлиб келди ва шундай бўлиб қолади. Унинг кучи—империяларга ва мустақамлашчиларга қарши, урушга ва агрессияга қарши эканлигидир. Қўшмамастик ҳаракати ўзининг мана шу энг асосий принциплари содиқ бўлиб қолиши унинг жаҳон сиёсатига ролни янада оширишини қатъий эканлигига аминмиз, бу ролнинг оширилишини эса биз таъбирлайверамиз.

Совет мустақамла мамлакатлар 70-йилларнинг ўрталарига келиб янги халқаро иқтисодий тартиб тўғрисидаги масалани ўртага қўйдилар. Халқаро иқтисодий муносабатлар демократик негизда, тенг ҳуқуқлилик асосида қайта тузилиши тарихан қонунлаштирилди. Бу соҳада кўп иш қилиниши мумкин ва лозим. Бироқ, баъзан қилаётганларидек, бутун масалани «бадавлат пимол» билан «камбағал жануб» ўртасидаги тафовутлардан иборат қилиб қўйиш ярамасди, албатта. Биз одилона халқаро иқтисодий муносабатлар ўрнатилишига қўмақлашшга тайёрмиз ва амалда қўмақлаш-ляймиз.

КПСС бундан бунда ҳам СССРнинг озодликка эришган мамлакатлар билан ҳамкорлигини ривожлантириш, жаҳон социализми билан миллий—озодлик ҳаракатининг иттифоқи мустақамлаш йўлини тинчлик билан ўтказаверди, бу ҳусусда ҳеч кимда шак-шубҳа бўлмаслиги керак, ўртоқлар. (Давомли қарсақлар).

3. КПСС ва жаҳон коммунистик ҳаракати

Энди КПССнинг жаҳон коммунистик ва ишчилар ҳаракатида тутган йўли ҳақида.

80-йиллар бошлангичига халқаро ишчилар синфи ва унинг сиёсий авангарди—Коммунистик ва ишчи партиялари шахдам оқимлар билан келдилар. Меҳнаткашларнинг ҳуқуқлари учун, тинчлик ва халқлар ҳавфсизлиги учун фаол курашчилар сифатида келдилар.

Коммунистик ҳаракат ўз сафларини кенгайтираверди, оммага бўлган ўз тасқирини қўйибтаверди. Ҳозирги кунда Компартиялар дунёнинг 94 мамлакатиде актив ҳаракат қилмоқдалар. Фақат Гаврий Европанинг ўлкаларида кейинги ўн йил мобайнида Компартиялар сафларига 800 мингта яқин янги курашчилар келиб қўшилдилар. Ана шунинг ўзи коммунистик гоялар енгилмас жоизба кучининг гувоҳи эмасми!

Партиямиз, унинг Марказий Комитети қардош партиялар билан ҳар тарафлама ҳамкорлигини янада кенгайтиришга ва чуқурлаштиришга қаратилган фаол иш олиб борадилар. Ҳисобот даврида фақат Сиёсий бюро аъзолари ва аълоликка кандидатлари, Марказий Комитет секретариатларининг ўзи бир неча юз партия делегатларини қабул қилдилар. КПСС вакиллари, ўз навбатида, Компартияларнинг съездлари ишида ва бошқа тадбирларида иштирок этидилар.

Биз қардош партияларини ички ҳаётимиздаги воқеалар ҳақида, ташқи сиёсий ишларимиз ҳақида мунтазам равишда хабардор қилиб туримиз. Чет эллик ўртоқларимиз КПССнинг жойлардаги—републикалар, областлар, қорхоналардаги амалий фаолияти билан ҳам танишишда кенг имкониятларга эга бўлдилар. Ана шунларнинг ҳаммаси дўстларимизнинг ўзлари айтиётганларидек, уларга ўз ишларида ёрдам бермоқда.

Чет эллик коммунистлар билан алоқа қилиб туриш бизнинг партиямизга ҳам айрим мамлакатлардаги вазият шароитида яхшироқ йўл тутиш имконини беради.

Компартияларнинг таъсири оорта борган сари улар олдиндаги вазифалар тобора мураккаб ва хилма-хил бўлиб боради. Бу эса баъзан турлича баҳоланиш, синфий курашнинг конкрет масалаларини ҳат этилиш турлича ёндашиларини келтириб чиқаради, партиялар ўртасида ҳам мунозаралар чиқишга сабаб бўлади.

Бизнинг фикримизча, бу батамом табиийдир. У ёки бу масалалар ҳусусида илгарчи ҳам Компартиялар бир хил фикрга эга бўлмас эдилар. Ихтилофлар мавжуд бўлган тақдирда ҳам умумий синфий душманга қарши курашда сиёсий ҳокиморини ривожлантиравериш мумкин ва лозим эканлигини ҳаёт яққол исботлади—вақт, практика юзата келадиган муаммоларни ҳат этишда оддий ҳакамдир. В. И. Ленин, кўпгина келишмовчиликлар... йўқолиши мумкин ва албатта йўқолади: бу натижага чинкакам дахлсизлиги душман бўлган буржуазияга... қарши биргаликда кураш мангунчи олиб келадиган деб ўқитиришда таомомила ҳақ эди. (Қарсақлар).

Яқинида айрим Компартияларнинг раҳбарлари социализм ва социалистик кураш учун курашнинг йўллари ва формаларининг миллий ўзига хослигига бўлган ҳуқуқни қатъий ҳимоя қилиб қидирилди. Бироқ—агар масалалар тўғрисида ёндашилардан бўлса—шунга тан олиш керакики, ҳеч ким у ёки бу мамлакат ҳусусидаги вазиятни камситишда ҳеч қандай алоқадор ва схемаларини ҳеч кимга мажбуран тақдирлаётгани йўқ.

В. И. Ленин бу масалада қандай позицияда турганини яхши маълум. «Барча миллатлар социализмга боради, бу турган гап, деб ёган эди у...» деган ҳаммаси бир хилда бўрмайди, ҳар бир миллат демократиянинг бирор формасига, пролетариат диктатурасининг бирор шаклига, иктымол ҳаётнинг турли томонларини социалистик асосда ўзгариштириш бирор суръатига ўз ҳусусиятини қиратилади.

Бизнинг партиямиз Лениннинг ана шу йўли-йўригига қўшма амал қилиб келмоқда. Бу йўл-йўриқни ҳозирги гунаҳар тарихи практика батамом ишонарли қилиб тасдиқлаб беради. Ўртоқлар, ўзларининг бир йўлба кўриш, ҳозир мавжуд бўлган социалистик мамлакатларнинг биротасида ҳам социалистик революциянинг формалари метотларга, йўллари ўз-

ида ана шу муносабатларни бундан бунда ҳам мустақамлаш-ляверамиз. (Қарсақлар).

Европа Коммунистик ва ишчи партияларининг 1976 йилда Берлинда бўлиб ўтган конференцияси халқаро коммунистик ҳаракат ҳаётида катта воқеа бўлди. Конференция қуроллан-нинг пойдеёрига қарши кескинлигини юмшатишни мустақамлаш-ляверамиз. (Қарсақлар).

Ҳисобот даврида КПССнинг бошқа демократик кучлар билан ҳамкорлиги мустақамлаш-ляверамиз. (Қарсақлар).

Ҳисобот даврида КПССнинг бошқа демократик кучлар билан ҳамкорлиги мустақамлаш-ляверамиз. (Қарсақлар).

Ҳисобот даврида КПССнинг бошқа демократик кучлар билан ҳамкорлиги мустақамлаш-ляверамиз. (Қарсақлар).

Ҳисобот даврида КПССнинг бошқа демократик кучлар билан ҳамкорлиги мустақамлаш-ляверамиз. (Қарсақлар).

Ҳисобот даврида КПССнинг бошқа демократик кучлар билан ҳамкорлиги мустақамлаш-ляверамиз. (Қарсақлар).

Ҳисобот даврида КПССнинг бошқа демократик кучлар билан ҳамкорлиги мустақамлаш-ляверамиз. (Қарсақлар).

Ҳисобот даврида КПССнинг бошқа демократик кучлар билан ҳамкорлиги мустақамлаш-ляверамиз. (Қарсақлар).

Ҳисобот даврида КПССнинг бошқа демократик кучлар билан ҳамкорлиги мустақамлаш-ляверамиз. (Қарсақлар).

Ҳисобот даврида КПССнинг бошқа демократик кучлар билан ҳамкорлиги мустақамлаш-ляверамиз. (Қарсақлар).

Ҳисобот даврида КПССнинг бошқа демократик кучлар билан ҳамкорлиги мустақамлаш-ляверамиз. (Қарсақлар).

Ҳисобот даврида КПССнинг бошқа демократик кучлар билан ҳамкорлиги мустақамлаш-ляверамиз. (Қарсақлар).

Ҳисобот даврида КПССнинг бошқа демократик кучлар билан ҳамкорлиги мустақамлаш-ляверамиз. (Қарсақлар).

Ҳисобот даврида КПССнинг бошқа демократик кучлар билан ҳамкорлиги мустақамлаш-ляверамиз. (Қарсақлар).

Ҳисобот даврида КПССнинг бошқа демократик кучлар билан ҳамкорлиги мустақамлаш-ляверамиз. (Қарсақлар).

Ҳисобот даврида КПССнинг бошқа демократик кучлар билан ҳамкорлиги мустақамлаш-ляверамиз. (Қарсақлар).

Ҳисобот даврида КПССнинг бошқа демократик кучлар билан ҳамкорлиги мустақамлаш-ляверамиз. (Қарсақлар).

Ҳисобот даврида КПССнинг бошқа демократик кучлар билан ҳамкорлиги мустақамлаш-ляверамиз. (Қарсақлар).

Ҳисобот даврида КПССнинг бошқа демократик кучлар билан ҳамкорлиги мустақамлаш-ляверамиз. (Қарсақлар).

группа билан алоқалар, унинг делегациясининг КПСС Марказий Комитетига қабул қилиниши муҳим аҳамиятга молик бўлди.

Ҳозирги замон социал-демократияси сиёсий ҳаётдаги аҳамият қилиниши учун ва энг аввало—тинчликни мустақамлаш-ляверамиз. (Қарсақлар).

Ҳозирги замон социал-демократияси сиёсий ҳаётдаги аҳамият қилиниши учун ва энг аввало—тинчликни мустақамлаш-ляверамиз. (Қарсақлар).

Ҳозирги замон социал-демократияси сиёсий ҳаётдаги аҳамият қилиниши учун ва энг аввало—тинчликни мустақамлаш-ляверамиз. (Қарсақлар).

Ҳозирги замон социал-демократияси сиёсий ҳаётдаги аҳамият қилиниши учун ва энг аввало—тинчликни мустақамлаш-ляверамиз. (Қарсақлар).

Ҳозирги замон социал-демократияси сиёсий ҳаётдаги аҳамият қилиниши учун ва энг аввало—тинчликни мустақамлаш-ляверамиз. (Қарсақлар).

Ҳозирги замон социал-демократияси сиёсий ҳаётдаги аҳамият қилиниши учун ва энг аввало—тинчликни мустақамлаш-ляверамиз. (Қарсақлар).

Ҳозирги замон социал-демократияси сиёсий ҳаётдаги аҳамият қилиниши учун ва энг аввало—тинчликни мустақамлаш-ляверамиз. (Қарсақлар).

4. Капиталистик давлатлар билан муносабатлар. Агрессия кучларига қарши ҳаракат. Тинчлик ва ҳамкорлик сиёсати

олиш ниятидадир. Ҳинд океанидаги Дьего Гарсия ороли, Уммон, Кения, Сомали, Миср—хўш шундан кейин қайси мамлакатлар турибди?

АҚШ ҳаракатларини бошқалар гарданига ҳам қолдир, айни бир чоқда НАТОдаги шерикларини ўзига кўпроқ қарам қилиб олиш ниятида ана шу блокнинг функцияларини кенгайтиришга ҳаракат қилмоқда. Вашингтонлик стратеглар ўнлаб бошқа давлатларни ўз ҳарбий тайёргарликларига жалб қилиниши, бутун дунёни ўз базалари, аэродромлари, курорт-роқ омборлари тўри билан ўраб олишни истаётганлик-лари очик-равшан кўриниб турибди.

Улар ана шундай ҳаракатларини оқлаш мақсадида Яқин ва Ўрта Шарқнинг нефть бойлиқларига еки нефть ташил-ляверамиз. (Қарсақлар).

Пўк, биз Форс кўрфазини раёнида ва унинг бўсақаларида аслида тинчликни қандай қилиб таъминлаш мумкинлиги ҳусусида бутунлай бошқача фикрлаймиз. Биз бу раёнига тобора янги-янги деңгиз ва ҳаво қурулини, қўшнлар ва қурул-ляверамиз. (Қарсақлар).

Бу ташаббус дунёда, шу жумладан Форс кўрфазининг бир қатар давлатлари томонидан кенг қўллама қўллаб-ляверамиз. (Қарсақлар).

Шу билан бирга бу масала ҳусусида келишиб олишга эришиш жаҳон океанининг турли раёонларида турган ҳар-ляверамиз. (Қарсақлар).

АҚШ билан муносабатларда биз илгаригидек бутун аяш шу йиллар мобайнида принципал ва конструктив йўл ту-ляверамиз. (Қарсақлар).

Афсуски, Оқ уйдаги раҳбарлар ўзгаргандан кейин ҳам тўб атайлаб мамлакатларимиз ўртасидаги муносабатлар му-ляверамиз. (Қарсақлар).

Мажбур мунозаватни бундаги уринмаслик, қуруланиш-ляверамиз. (Қарсақлар).

Ҳақиқий аҳволга бир назар ташлайлик. Стратегик ядро қуруланиш ҳақида биз Европада ўртача-ляверамиз. (Қарсақлар).

24 ФЕВРАЛЬ 1981 ЙИЛ. 3-бет.

Ўртоқ Л. И. БРЕЖНЕВ докладининг давоми

Сўнгра танклар ҳақида гапиряшди. Танклар ҳақиқатан ҳам Совет Иттифоқида кўпроқ. Аммо НАТО мамлакатларида ҳам улар кам эмас. Бундан ташқари, уларда танкча қарши қурооллар анча кўп.

Қуроолни кўчаларнинг умумий соҳида Советларнинг устунилиги ҳусусидан гап ҳам ҳақиқатга ўғри келмайди. НАТОдаги бошқа мамлакатлар билан биргаликда олганда АҚШда у СССР ва Варшава шартномасига аъзо бўлган бошқа мамлакатлардагига қараганда ҳатто бирмунча кўпроқдир.

Хўш, Советларнинг қандай ҳарбий устунилиги ҳақида гап бўлиши мумкин?

Дунёнинг бошқа барча мамлакатлари каби АҚШ устида ҳам ҳарбий уруш хавфи ҳақиқатан пайдо бўлди. Аммо бу хавфининг манбаи Совет Иттифоқи эмас, унинг афсонавий устунилиги эмас, балки қуроолнинг пойгасининг эди, дунёда сўзлаб қолмаётган кескинликдир. Ана шу хавфий эмас, балки чинакам хавфга қарши биз Америка билан, Европа давлатлари билан, ер юзидан барча мамлакатлар билан қўлини-қўлига бериб қуралишни талфизимиз. Қуроолнинг пойгасида бир-бирини енгитиши урушини, ядро урушига талфизимиз умид бўлган — жуда хавфли бематниликдир. (Қараскалар).

Халқро вазиет кўп жиҳатдан СССР билан АҚШ сўзсизига боғлиқ эканлигини ҳамма тан олади. Ҳозирги вақтда улар ўртасидаги муносабатларнинг ҳолати ҳамда ҳал қилиш талаб этмаётган халқро проблемаларнинг кескинлиги, бизнинг фикримизча, ҳамма даражада ва бунинг устига акти тарола музокара олиб бориш заруратини тақозо қилмоқда. Биз музокара олиб боришга тайёриймиз.

Бунда ҳал қилувчи нарсас — энг юксак даражадаги ўрашувлар эканлигини тажриба кўрсатиб турибди. Бу гап кеча турги гап эди ва бугун турги гап бўлиб қолаверди. (Қараскалар).

СССР АҚШ билан нормал муносабатлар бўлишини хоҳлайди. Ҳар иккида мамлакат халқларининг ҳам, бутун башариётнинг ҳам манфаатлари нуктаи назардан қараганда, бошқа қилона йўл умуман йўқ. (Қараскалар).

Ўртоқлар! Ўтган беш йиллик — партия билан Совет давлати Европада тинчлик ва хавфсизлик учун собитдамли билан кураш олиб бораган йиллар бўлди.

Европа қитъасида, кескинлигини юмшатиш душманларининг ўз беришга қарамай, икки системадаги мамлакатлар ўртасидаги тинч ҳамкорлик умуман ёмон ривожланмаётгани йўқ. Сўбсий алоқалар кенроқ ва мазмундор бўлиб қолди. Ташқи сўбсатга оид бир қатор йирик проблемалар бўйича бу қўлинича умумий тиз топишга муваффақ бўлмоқда. Хўжалик, қўли-техникавий ва маданий алоқалар ўсиб, тобора янги сифатлар касб этмоқда. Умумевропа ҳамкорлиги оид турли масалалар бўйича кўп томонлама кенгашлар ўтказилди.

Бизда Франция билан алоқаларнинг кенг системаси вужуга келди. Туран даражаларда, аввало, президент В. Жискар де'Эстан билан амалда улуғсиз сўбсий музокара олиб боришмоқда. Совет — Франция савдоининг ҳамми уч баравар кўбгайди. Фаи, техника ва маданий соҳасидаги ўзаро алоқалар 300 дан зиёд мазлу ва йўналишларни ўз ичига олади. Гарчи биз Франциянинг халқро майлондаги ҳамма ҳаракатларига ҳам қўшнлавермасан-да, бизнинг муносабатларимиз кескинлигини юмшатишнинг йирик омил бўлиб қолмоқда ва биз бу муносабатларни янада янада ривожлантириш тарафдоримиз. (Қараскалар).

1970 йилги шартнома ва умуман ўшандаги кейинги битимлар негизида бизнинг Германия — Федератив республикаси билан муносабатларимиз яхши йўлга қўйилди. Илгари В. Бранд билан бўлгандаги, кейинроқ Г. Шмидт билан 1978 ва 1980 йиллардаги ўрашувлар Европа қитъасида кескинлигини юмшатиш ишига фойдали ҳисса қўшди. Ўзаро манфаатли Совет — Германия алоқаларининг истиснобларини кенгайтирди. Беш йиллик мобайнида бизнинг ГФР билан савдоимиз деярли икки баравар ортди «Атомаш», «Оскол электр — металлургия комбинати учун, химия саноати корхоналари учун асбоб-ускуналар, газопроводлар учун қурулур ва асбоб-ускуналар етказиб бериш ва ҳақовлар каби йирик-йирик лойиҳалар иқтисодий алоқаларда салмоқли ўрн тутди.

Аммо шундай муҳим соҳалар ҳам бори, бу соҳаларда СССР БФРнинг пешчилари бири-бирининг ачагинга фарқ қилади. Боннинг Берлин бўйича тўрт томонлама битимини баъзан четлаб ўтиш, бир қатор масалаларда ГДРнинг суверенитети билан ҳисоблашмаслик йўлидаги уринишлари ҳақида гапириб ўтишнинг ўн кифой. Биз 70 йилларда еришган шартномаларга қатъий ва тўла-тўқис риоя қилиш тарафдоримиз. Бу бизнинг иккида мамлакатимиз бири-бирини тушуниши ва ўзаро ҳамкорлик қилиши учун, Европадаги тинчликни иш учун мўҳимдир.

Бизнинг Италия билан муносабатларимиз ҳам муайян даражада ривожланди. Сўбсий алоқалар мавжуд, иқтисодий ҳамкорлик кенгаймоқда, халқларимизнинг маданият бойликлари билан ўзаро танишмоқда.

Совет — Финляндия муносабатлари дўстлик ва яхши қўшнчилигини мустаҳкам негизда ривок томонда. Биз Финляндиянинг ва шаҳсан президент Кекконенининг Европа хавфсизлигини мустаҳкамлаш ишига қўшаётган ҳиссасини

5. Тинчликни мустаҳкамлайлик, кескинликни юмшатишни чуқурлаштирайлик, қурооланиш пойгасини жиловайлик

Ўртоқлар! Уруш хавфини камайтириш, қурооланиш пойгасини жиловайлик учун кураш партия билан давлатнинг ташқи сўбсий фойдалилигида энг муҳим йўналиш бўлиб келди ва шундай бўлиб қолди. Ҳозирги вақтда бу вазифа алоҳида аҳамият ва улуғлик касб этди. Бу шунданки, ҳарбий техниканинг ривожига тез ва чуқур ўзгаришлар содир бўлмоқда. Қуроол-яроқларнинг ва, аввало, оммавий қирғин қуроолнинг сифат жиҳатдан янги турлари ишлаб чиқилмоқда. Бу турлар устидаги контроллик ўрнатилиш, биобарили, уларни баҳам-жихат теклаш ҳам бениҳоят қийин, баъзан аса имконсиз иш бўлиб қолмоқда. Қурооланиш пойгасининг янги босқичи халқро стабилликка путур етказди, уруш қичиш хавфини анча қучайтди.

Агрессив империалист қучларнинг сўбсати ҳозирнинг ўзидан халқро кескинлигини анча қучайтганига олиб кетилган ва бундан қўлинича хатарли оқибатлар келиб чиққанлиги аҳволди мушкуллаштирмоқда.

Кейинги йилларда Совет Иттифоқи инсоният олдига халқро муносабатларнинг энг муҳим проблемалари юзасидан шу қадар кўп конкрет ва реалистик ташаббуслар билан майдонга чиқиди, аҳтимо, бошқа ҳеч бир давлат бундай қилган эмас.

Инсоният учун энг хатарли бўлган ядро қурооларини чеклаш проблемасидан гап бошламоқчиман. Шу йиллар давомида Совет Иттифоқи мана шундай қурооллар пойгасига чек қўйиб, уларнинг ер юзидан бундан буюн тарқалишини истисно қилиш учун қатъий билан курашди. Стратегия қурооларини чеклаш тўғрисида АҚШ билан шартнома тайёрлаш соҳасида жуда катта иш қилинганлигини биласизлар. Ядро қуроли синоларини батамом тақиқлаш тўғрисида АҚШ ва Англия билан ўтказилган музокаралар жараёнида кўп иш қилинди. Биз ўз территориясида ядро қуроли жойлаштирилишига йўл қўймайди ва ядро қуролига эга бўлмаган мамлакатларга қарши ядро қуролини ишлатмаслик, деб айтиш ва бунга тасдиқлаш, муҳим ташаббуслар билан майдонга чиқиди. Биз шу билангина чеклашмасдан ядро қуроли ишлаб чиқаришни тўхтатиш, унинг запасларини қисқартира бошлаш ва бора-бора бутунлай тугатишни тақлиф қилдик.

Совет Иттифоқи оммавий қирғин қуроолнинг бошқа ҳамма турларини ҳам тақиқлашга ақти ҳаракат қилиб келди. Ҳисобот даярида бу соҳада бир мунча натижаларга еришгани муваффақ бўлиди. Табиини муҳитга ҳарбий мақсадларда таъсир ўтказиш тақиқлаш тўғрисидаги конвенция қучма крди. Радиология қуролини тақиқлашдаги шартномани асосий қилоларни дастлабки тарола келишиб олинди. Химиявий қуроолларни қўлинича қўлинича асаслашларидан чиқариб ташлаш тўғрисидаги музокаралар тартиб ҳақдан ташқари кўп бўлди ҳам, ҳар қолда давом этмоқда. Қўлинича қуроолларнинг ҳаракатлари тўғрисида Габрий Европада нейтрон қуролини жойлаштириш режаларининг амалга оширилишини тўхтатиб қўлинича муваффақ бўлиди. Пейтатон шу қуролини Европа мамлакатлари тегисида дахлатли қилишдек осиб қўлинича яна урина бошлаганини халқларини янада кўпроқ ғазаблантирмоқда. Агар бу қуроол бошқа давлатларда пайдо бўлмаса, биз уни ишлаб чиқаришни бошламайми ва, бу қуролини абадул-абд тақиқлайдиган шартнома тузишга тайёриймиз, деб яна бир бор тақлидмайми.

Совет Иттифоқи ва Варшава Шартномасидаги бошқа мамлакатлар Европада ҳарбий кескинликни юмшатиш юзасида бир қанча конкрет тақлифларни ўртага қўйди. Биз, жумладан, Умумевропа кенгашининг қатнашчилари бир-бирларига қарши хоҳ ядро, хоҳ оддий қуроолари биринчи

яхши қадрлаймиш. Биз иқтисодий алоқаларимиз дўруст ривожлантирилганлигини, катта-катта саноат обьектлари биргаликда муваффақият билан қурилатганлигини ҳам мамнунимиз.

Биз қўшнимиз бўлиш Туркия билан яхши муносабатларни, Греция билан анчагина алоқаларни тағин ҳам ривожлантиришга тайёриймиз. Австрия, Швеция, Бельгия, Қирғиз ва бошқа бир қатор Европа мамлакатлари билан муносабатларнинг муваффақиятли ривожлантирилганлигини қўлимайми. Испания билан муносабатларимиз қирғ йиллик тақлифусдан кейин нормал исга тушди.

Совет — Англия муносабатларига келганда, шунинг айтиш керакини, бунда, афсуски, турғунлиги мавжуд — бу аса бизнинг айбимиз билан эмас. Бундай ҳол СССРнинг ҳам, Англиянинг ҳам манфаатларига мос эмас деб ўйлайман.

Европа икки йиллик хавф пайдо бўлганлиги фактида тағирмасдан ўтишини алоҳи йўқ. Гап энг асосий НАТОнинг Габрий Европада Американинг янги ракета — ядро қуроли востиларини жойлаштиришга қарор қилганлиги ҳақида боради. Бу қарор — тўғри чиқарилган совет дағдасига «жаваб» эмас, Гарбда даъво қилаётганликлари, асаслашхонани олдатишга «модернизациялаш» эмас, Европада эҳсон келган ҳарбий балансини НАТО фойдасига ўзгариштиришга очикдан-очик урушини шундоққина қўлиниб турибди.

Шу нарсаси раъван бўлиши керакини, Американинг ГФР, Италия, Англия, Голландия йки Бельгия ериларига СССРга ҳамда унинг иттифоқчиларига қарши тўғрисида қўйилган янги ракета-яроқларнинг жойлаштирилиши бизнинг ана шу мамлакатлар билан муносабатларимизга таъсир қилмай қолмайди, уларнинг ўз хавфсизликларида етадиган зарар ҳақида аса гапириб ўтирмасам ҳам бўлади. Шундай экан, мазкур мамлакатлар ҳукуматлари ва парламентларида бутун ана шу масалани қайта-қайта қўлиб чиқишлари учун асос бор.

Европа халқларининг тўб манфаатлари Европанинг бошқа йўлидан, яъни Хельсинки очиб берган йўлидан боришни талаб қилади.

Биз Умумевропа кенгаши бошлаб берган жараён узлуқсиз жараён бўлиши керак, деб ҳисоблаймиш. Музокара-ларнинг ҳар қандай формаларида — кўп томонлама, икки томонлама, формаларидан Европани ташвишлантиратган проблемаларини ҳал қилиш йўлида фойдаланмоқ лозим.

Япония билан муносабатлар ҳусусида, унинг ташқи сўбсий йўлида саъий ҳолатлар — Вашингтон билан Пекиннинг хавфли режаларини қувватлаш, милитаризацияни тендерлаш қучайиб бормоқда. Аммо биз, бу Токио айтган умид-кесми бўл деб ҳисобламаймиш ва бу мамлакатлар узоқни кўра билмиш, ўз манфаатларини тушуна билмиш устуи келди, деб умид қиламиш. СССР авваллардагидек Япония билан мустаҳкам, чинакам яхши қўшнчилик муносабатларида бўлиш тарафдоримиз.

Лотин Америкаси давлатларининг, шу жумладан Мексика, Бразилия, Аргентина, Венесуэла, Перу каби давлатларнинг наҳон майлондаги роли анча оиди. Биз СССРнинг Лотин Америкаси мамлакатлари билан ўзаро фойдали алоқаларининг кенгайишини мамуният билан қайд қилиб ўтиамиз, мазкур алоқаларни бундан буюн ҳам ривожлантиришга тайёриймиз.

Канада билан муносабатларни ривожлантириш учун ҳам кўп резервлар бор. Бошқа капиталистик давлатлар билан бўлганлиги, Канада билан ҳам ҳамкорликни янада кенгайтириш учун эшиклар бундан буюн ҳам очикдир. Жуда кен қўлашда — ҳукуматлар, парламентлар, савдо-саноат доиралари, маданият аробблари, жамоат ташкилотлари билан ҳамкорлик қилиш учун эшиклар бундан буюн ҳам очикдир.

Шундай қилиб, ўртоқлар, В. И. Ленин белгилаб берган тинч-тотув янаш сўбсати Ҳозирги замон халқро муносабатларига тобора кўпроқ белгиловчи таъсир кўрсатмоқда. Етмишинчи йиллар бунга ёнқ яққол кўрсатди.

Ҳаёт ҳар бир халқ ва бутун инсоният олдига турган тинч амалий вазифаларни ҳал қилиш йўлида барча давлатларнинг самарали ҳамкорлик қилишини талаб қилмоқда.

Бу ҳамкорлик асосини устуни эмас. Унинг куртанлари — ҳозирча учаллик аўр бўлмасалар, — ҳозар, бизнинг қуларимизда ҳам мавжуддир. Уларни кўра билмиш, қадрлаш ва ривожлантириш лозим.

Ҳозирги вақтда фойдали ҳамкорлик, шу жумладан, халқро ташкилотлар доирасидаги ҳамкорлик қўлидан-қўлида Европада ўртасидаги энергиясидаги тинчлик йўлида фойдаланиш, юмшак кескинликларга қарши кураш савдо-сизлигини тугатиш, тарихий ва маданий ёлдорлигини қўлиниш, обм-хавонини прогнозада хизмати каби соҳаларда ҳам ривожланиб бормоқда. Бизнинг мамлакатимиз ана шунларнинг ҳаммасида фойда қатнашмоқда.

Хуллас, давлатларнинг амалии тинч ҳамкорлиги инко-нитларидан янада кўпроқ фойдаланиш учун ўзини оқитган асос ҳозирдаёқ мавжуддир. Бунинг зарурлиги аса тобора яққол кўта ташланмоқда. Масалан, энергиянинг янги-янги мазбалирини кашф этиш ва улардан фойдаланиш планетанинг қўлиниб бораётган аҳолисини озиқ-овиқ билан таъминлаш, еримиш табиатиинг бутун бойликларини сақлаб қол-лиш, космос юксаклиқларини ва жаҳон эквани чуқурлиқларини ўзлаштириш каби проблемаларни еслатиб ўтишнинг ўзи кифойдир.

Энди аса биз мана шундай тадбирларнинг қўлиниш зонасини ҳам анча кенгайтиришни тақлиф қилишни истаймиш. Гарб давлатлари ҳам ишонч тадбирлари зонасини тегишли равишда кенгайтирганлари тақдирда биз бу тадбирларини СССРнинг бутун Европа қисмига жорий этишга тайёриймиз.

Ишонч тадбирларини, албатта, ўз ҳусусиятларини ҳисобга олиб ишлаб чиқиш ва қўлиниш жойдаги вазиятнинг кескинлигини юмшатишга қолмай, шу билан бирга янги тинчлик негизларини мустаҳкамлаш учун жуда фойдали иш ҳам бўлиб қилиши мумкин бўлган бир район бор. Бу — СССР, Хитой, Япония каби давлатлар қўлини бўлиб яшаётган Узоқ Шарқда, У ерда Американинг ҳарбий базалари ҳам бор. Совет Иттифоқи Узоқ Шарқда барча манфаатдор мамлакатлар билан ишонч тадбирларнинг масаласини ало-мозаклар ўтказишга тайёр бўлур эди.

Ишонч тадбирлари юзасидан мана шу олсини қўлаовчи тақлифларни ўртага қўли эканлиги, уларнинг амалга оширилиши қўлиносиланиш ишда ҳам солиқнича ўришишга қў-маклашишга асосланамиз.

Сўнгра, Бизнинг Форс қўрғазини юзасидан ўртага қўлиан тақлифларимиз ҳусусида баъзан бу тақлифларнинг совет ҳарбий йисиларининг Афғонистонда турини тўғрисидаги масалалар ажратиб бўлмайди, демоқдалар. Бу ҳақда нима десак бўлади? Совет Иттифоқи Форс қўрғазини юзасидан муста-тил проблема сифатида келишиб олишга тайёр. Ўз-ўзидан раъванлиқ, Совет Иттифоқи Афғонистон масаласини ало-мозаклар ўтказишга тайёр бўлур эди. Бу ҳақда юқорида тағириб ўтдим. Аммо биз Афғонистон билан боғлиқ бўлган масалалар Форс қўрғазининг хавфсизлиги масалалари билан боғлиқ тар-да музокама қилинишига қарши эътироз ҳам билдир-маймиш. Табииники, бунда Афғонистоннинг ички иш-лари эмас, балки Афғонистон проблемасининг халқро жиҳатларини музокама қилиниши мумкин. Афғонистоннинг су-веренитети ҳам, унинг блокларга қўлилмаган давлат статуси ҳам тўла муҳофиза этилиши керак. (Қараскалар).

Биз стратегик қуроолар соҳасида ваъмин бўлиб туришга ана бир бор қатъий билан даъват қиламиш. Жаҳон халқлари ядро уруши бошланиб кетиши хавфи остида ишларини йўл қўлиб бўлмайди.

Стратегик қуроол-яроқларни чеклаш ва уларни қисқарти-риш — фақуллода проблемалар. Биз АҚШ билан шу пайтга-ча бу соҳада эришилган ҳамми ижобий натижаларни сақлаб қол-лиш билан бирга ҳеч кенгайтирмай, тегишли музокара-ларни давом эттиришга тайёриймиз. Музокаралар тегишли ва баб-баравар хавфсизлик асосидаги олиб борилиши мумкин-лиги ўз-ўзидан раъван. АҚШга бир ёндама устунили бериши мумкин бўлган битимга биз рози бўлмаймиш. Бу ҳусусда ҳам халқлар бўлмаслиги керак. Бизнинг фикримизча, ядро қуролига эга бўлган бошқа ҳамма давлатлар ҳам тегишли пайтда бу музокарадаги қўлинишлари лозим.

СССР ҳар қандай турдаги қуроол-яроқларни қисқартириш тўғрисида музокара олиб боришга тайёр. Ўз вақтида биз АҚШга «Трайден» денгиз ракета-яроқ системаси ва бизда тегишли система вужуга келтирилишини тақиқлашни тақ-лиф қилган эдик. Бу тақлиф қабул этилмади. Натижада америкаликлар «Трайден-1» ракета-яроқ ўрнатилган «Огайо» янги сув ости кемасини яратилди. Биз ҳам шунга ўхшаш «Тайфун» системасини яратдик. Хўш, бундан ким манфаат курди?

Биз АҚШда «Огайо» типидagi ва СССРда ҳам шу тип-даги янги сув ости кемалари ишлаб чиқарилиши чеклаш тў-ғрисида келишиб олишга тайёриймиз. Биз шу кемаларга жой-лаштирилган мавжуд баллистик ракета-яроқларни модерниз-ациялаш ва янги-янги вужуга келтирилиши тақиқлаш тў-ғрисида ҳам келишиб олишнинг мумкин бўлур эди.

Энди Европадаги ракета-ядро қуроли тўғрисида. Бу қуро-л тобора хатарли равишда қўлиятирилмоқда. Ўзига хос қандайдир яроқсиз доира вужуга келиб қолди: бир томон-нинг ҳаракатлари инкинчи томоннинг жаваб тадбирларига сабаб бўлмоқда. Хўш, бундай доира закириши қандай узиб ташламоқ керак?

II. РИВОЖЛАНГАН СОЦИАЛИЗМ ДАВРИДА КПССнинг ИҚТИСОДИЙ СИЁСАТИ

Ўртоқлар! КПССнинг иқтисодий сиёсати масалаларига ўтишга ижозат бераёйиз. Халқ қўлиниги раҳбарлик — бутун партия ва давлат фаолиятининг ўзгичил. Ахир, со-циал вазифаларни ҳал қилишнинг мамлакат мудоффа қои-би

1. 70-йилларда ва ўнинчи беш йилликда СССРни иқтисодий ривожлантиришнинг асосий яқунлари

Партия етмишинчи йилларга қадам қўйиб, халқ қўжали-гининг аҳволини ҳар томонлама тақлиф этди ҳамда ривож-ланган социализмнинг социал иқтисодий проблемаларини ҳал этишнинг асосий йўлиларини белгилаб берди. Ҳамма на-рса инсон учун, ҳамма нарсаси инсоннинг бахт-саодати учун деган ўзармаси програму тақлиб экономикага партиявий, сиё-сий йидашнинг асоси бўлиб келди ва шундай бўлиб қол-ди. (Қараскалар).

КПСС XXIV ва XXV съездаларининг халқ қўжалигида халқ фаровонлигини ошириш билан боғлиқ хилма хил вазифа-ларни бажариш сари янада чуқур бўрилиш асоси тўғри-сида белгилаган йўлининг маъносини мана шунда. Иқтисодий юксалишнинг интесис омилларига устуи даражада қатъ-ий билан ўтиш тўғрисида, иш самардорлигини ва сифатини ошириш тўғрисида съездалар берган йўл-йўриқларнинг маъносини ҳам мана шундайлар.

КПССнинг узоқ муддатга мўлажалланган иқтисодий сиё-сати йўналишлари мана шундан иборат. (Қараскалар). КПСС Марказий Комитетининг иқтисодий қурилишга бағишланган Пленумлари бу сиёсатни ижодий ривожлан-тиришда, коммунистларни, барча меҳнаткашларни бу сиёсатни амалга оширишга сафарбар этишда муҳим роль ўйнади. Ушбу Пленумлар халқ қўжалигидаги ишлар-нинг аҳволини реал тарзда тақлиф қилиб берди, партиянинг диққат-эътиборини ҳал этилганга проблемаларга қаратди, ҳозирги замон иқтисодий тафаккур-ининг шаклланишига қўламаклашди. Бу Пленумларнинг ҳар бири амалда социалистик қўжалик юришти мактаб бўлиб, қадрларимизни, бутун партияни экономикага раҳбарлик қи-лиш фани ва санъатини эгаллашга ўргатди.

Мамлакатнинг 1971—1980 йилларда қандай ривожлан-ганини қўлидаги маълумотлар кўрсатиб турибди:

70-ЙИЛЛАРДА СССРНИ ИҚТИСОДИЙ ВА СОЦИАЛ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ АСОСИЙ ҚўРСАТИЧИЛАРИ

(таққосланган нархларда миллиард сўм ҳисобида)

	1970 йил	1980 йил	1980 йилга 1970 йилга нисбатан про-цент ҳисобида
Янги иқтисодий маҳсулот	637	1061	167
Истеъмол ва жағмарга учун фойдаланилган миллий даромад	282	437	155
Истеъмол ва ишлатиб чиқариш қурилишга сарфланган миллий даромад ресурслари	219	354	162
Саноат маҳсулоти	352	627	178
Қишлоқ қўжалиги маҳсулоти (ўртача йиллик миқдор билан чиқариш)	100,4	123,7	123
Қашилат маблаглар	80,6	133,5	166
Асосий ишлаб чиқариш фондлари (йил охирига)	531	1149	216
Барча турдаги транспортнинг юк обороти (миллиард тонна — километр)	3829	6165	161
Чакана товар обороти	158,1	268,5	170
Иктамий истеъмол фондлари	63,9	116,5	182

Халқ қўжалигини ривожлантиришнинг яқунлари партия иқтисодий стратегиясининг тўғрисидаги яққол далолат бериб турибди. Мамлакат коммунизм моддий-техника ба-засини яратишнинг барча йўналишларида олта қарай жиддий қилам ташлади. Совет жағияларини ишлаб чиқарувчи қу-ларни сифат жиҳатидан янги даражада қўлилади. Фаи-техника асосийлик ҳар томонлама ривожланиб, қўли-нича ишлаб чиқаришлар ва бутун-бутун тармоқларни қў-сасини ўзгариштирмоқда. Совет фани билимининг энг муҳим со-ҳаларида етакчи ўринларини эгаллаб турибди. Мамлакат-нинг иқтисодий қудрати коммунистик қурилиш йўлидаги бундан буюнги тараққиётни мустаҳкам гарантйилаб турибди.

Биз Европада НАТО мамлакатлари ва СССРнинг ўртача олсинидаги янги ракета-ядро востиларини жойлаштиришни ҳозирнинг ўзидан тақлиф қиламиш, яъни шундай востиларнинг, жумладан, АҚШнинг шу районидаги олсини базаларда жой-лаштирилган ядровий востиларининг мавжуд даражасини миқдор ва сифат жиҳатдан қўлийтирмаслик тўғрисида кели-шиб олишни тақлиф қиламиш. Мазкур масалда доир музо-каралар бошланиши билангина мана шу тақлифлаш қуча ки-риши ва Европадаги ядровий востиларни чеклаш тўғриси-да, яхшироғи қисқартириш ҳақида доимий шартнома тузи-лганга қадар амал қилариши мумкин бўлур эди. Бунда биз шунга асосланамизки, иккида томон тегишли қўлинича востиларини, шу жумладан Американинг «Першинг-2» ракета-ларини ва ердаги базаларда жойлаштирилганга стратегик қатъий ракета-яроқларни жойлаштиришга ҳар қандай таёйр-гарлик ишларини тўхтати.

Халқлар ядро уруши инсоният учун наҳадар ҳалокатли оқибатларга олиб келиши мумкинлиги тўғрисидаги ҳақиқатни билишлари лозим. Биз ядро фалокатининг олдинки олиш ҳаётин зарурат эканлиги қўрсатадиган мўзабар халқро комитет тўзишни тақлиф қиламиш. Комитетга турли мамла-катларнинг атоқли олимлари киритилиши мумкин бўлур эди. Улар чиқарган ҳусулалардан бутун дунё хабардор қилиниши керак. (Давомли қараскалар).

Ҳозирги дунёда бошқа қўлинича ақтуал халқро пробле-малар ҳам бор, албатта. Бу проблемаларнинг оқилона ҳал этилиши халқро вазиятнинг кескинлигини камайтиришга, халқларнинг осойишта нафас олишларига имкон берган бў-лур эди. Аммо бунинг учун олсини қўлаиб иш туттиш, сиёсий ирода ва насорат, оғру ва таъсир бўлиши керак. Шу бос-дан ҳам бизнинг назаримизда халқро вазиятни соғломла-тириш, урушга йўл қўлима қилишнинг қидириб қў-лиш учун Хавфсизлик Кенгашига аъзо бўлган давлатларнинг ол-ли раҳбарлари иштирокида кенгашига маъусе мажлисини тақлиб қилишга бўлур эди. Мажлисда, асосан, истаб бўл-ган тақдирда бошқа давлатларнинг раҳбарлари ҳам қатна-шшлари мумкин бўлур эди. Бундай кенгашининг ижобий натижа беришини таъминлаш учун унга обдон таёйирлик қўлиниш талаб этилади, албатта.

Шундай қилиб, ўртоқлар, биз тақлиф етмаётган янги та-дбирлар масаланинг кенг доирасини ўз ичига олади. Бу тақ-лифлар, ракета-ядро қуролига ҳам, қуроол-яроқларнинг янги типларига ҳам, қуруқликдаги қўлинишларга ҳам, денгиз қу-ларига ва ҳаво қучларига ҳам тааллуқлидир. Улар ҳам Евро-падаги, ҳам Яқин, Ўрта ва Узоқ Шарқдаги аҳволга даҳл-дордир. Бу тақлифларда ҳам сиёсий, ҳам ҳарбий характе-рдаги тадбирлар тўғрисида гап боради. Бу тақлифларнинг ҳаммасини ягона бир мақсад, бизнинг муштарак бир мудоа-ми — халқларни ядро уруши хавфидан қутқариб қол-лиш, ер юзида тинчликни сақлаш учун имкони бўлган ҳамма ишни қилиш мудоаоси бирлаштириб турибди. (Давомли қар-саклар).

Бу таъбир жоиз бўлса

Ўртоқ Л. И. БРЕЖНЕВ докладынинг давоми

Мамлакат металлургиясини мустаҳкамлаш давом эттирилади. Кейинги ўн йилликда халқ ҳўжалигини олдинги ўн йилликдагига нисбатан 460 миллион тонна кўп пўлат етказиб берилади. Машинасозликни ривожлантиришнинг кенг программа амалга оширилади. Машинасозлик маҳсулотини 1980 йилда 1970 йилга нисбатан 2,7 баравар ўсиш; приборлар ишлаб чиқариш 3,3 баравар, ҳўсиолаб техникаси асослари ишлаб чиқариш 10 баравар кўпайди.

Химия ва нефть химияси соноятида сезиларли равишда миқдор ва сифат ўзгаришлари юз берди. Шу тармоқларда маҳсулот 1971—1980 йилларда икки баравардан зиёд кўпайди. Минерал ўғитлар ишлаб чиқаришда айниқса катта муваффақиятларга эришилди. Айни пайтда химиявий маҳсулотлар ишлаб чиқаришнинг ҳамма тармоқлари ривожланмоқда. Гўят катта «Нитрон» ва «Полимер» бирлашмалари, Томск химия заводи, Прикумск, Омск ва Шевченко пластмасса заводлари ҳамда бошқа бир қанча янги корхоналар ҳозирги замон химия индустриясининг ўзгариш ташкил этиб турибди.

Ўтган икки беш йиллик мобайнида қишлоқ ҳўжалигини ишлаб чиқаришнинг техника базаси анча мустаҳкамланди. Деҳқончилик ва чорвачиликни химийлаштириш, комплекс механизациялаш ва индустриаллаштириш кўчайди. Мелиорация ишлари кенг миқёсларда олиб боришмоқда. Мана шу мураккаб вазифаларни рўйбга чиқармоқ учун экономиканинг аграр секторини сарфланидиган наҳишлар маблағлар кўпайтирилди. Ўн йил мобайнида бу маблағлар 300 миллиард сўмдан кўпроқ бўлди. Бу шундан олдинги ўн йилликдагига нисбатан 2,3 баравар кўпайди.

Қишлоқ ҳўжалигини интенсификаштириш, ҳатто ҳодимлар сови қисқаргани ҳолда маҳсулот ҳажмининг муттасил кўпайтиришга имкон берди. Ўтган ўн йилликда ҳар гектардан олинадиган маҳсулот олдинги ўн йилликдагига нисбатан 1,3 баравар ортди бўлди.

Интенсификаштиришнинг яна бир самараси—қишлоқ ҳўжалигининг гўят барқарорлигидадир. Кейинги беш йилдан уш йили ноқулай келганига қарамай, ўртача йиллик дон ҳосили 205 миллион тоннага етди. 1980 йилда қариб ўн миллион тонна пахта териб олинди. Ўмуман тўққизинчи ва ўнчинчи беш йилликлар мобайнида шундан олдинги икки беш йилликдагига нисбатан 272 миллион сўмлик кўп қишлоқ ҳўжалик маҳсулотини олинди. (Қарсаклар).

Буларнинг ҳаммаси шундан далолат берадики, ўртоқлар, партия, барча қишлоқ меҳнаткашлари ва қишлоқ билан боғлиқ бўлган тармоқлар олиб бораётган кўп қиррали ва собиққадим иш, қишлоқ ҳўжалигини юксалтиришни кўзлаб олиб борилаётган иш янқол натижаларини бермоқда.

Совет давлатининг иқтисодий қудратини ўсганлиги ет-мишинчи йилларда халқ фаровонлигини оширишнинг кенг программасини бажариш имконини берди. Иш ҳақи, пенсиялар, нафақалар ва шу сингариларнинг миқдорини ошириш қисиланган умумдавлат миқёсида белгиланган таълибларнинг амалга оширишга 32 миллиард сўм ажратилди. Мана шундай ҳар бир таълиб биз учун энг муҳим бўлган иш—совет кишиларининг турмушини янада яхшилашга реал, саломқил ҳисса бўлиб қўйишди. (Қарсаклар).

Халқ ҳўжалигининг барча тармоқларида минимал иш ҳақи, ўртача ҳақ оладиган ишчи ва хўшматқиларнинг ставка ва оқладлари оширилди. 1980 йилда ўртача ойлик иш ҳақи 168 сўмдан ошиб кетди ва 1970 йилга нисбатан қариб 1,4 баравар ортди. Колхозчиларнинг меҳнатига ҳақ тўлаш бундан ҳам юқори суръатлар билан олиб борди. Иқтисодий истеъмол фондларидан тўланадиган тўлов ва иқтиёзлар қариб икки баравар кўпайди.

Тўққизинчи ва ўнчинчи беш йилликларда ишчилар, хўшматқилар, колхозчиларга тўланадиган пенсияларнинг минимал миқдори оширилди. Улуғ Ватан уруши қанақачиларнинг моддий-маиший аҳволи яхшиланди. Кам даромадли оилаларнинг болаларига нафақа тўлаш қўйилди. Олий ўқув юрталарининг студентлари, ўрта махсус ўқув юрталари ва техника билан юрталари талабаларининг стипендиясини оширилди. Мақтабларнинг дастлабчи беш синф ўқувчиларга дарсликларни текин олишадиган бўлди.

Халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқариш ҳалқининг турмуш даражасига бевосита алоқадор ишдир. Еттишинчи йиллар мобайнида бундай маҳсулот ишлаб чиқариш шундан олдинги ўн йилликдагига нисбатан қариб икки баравар кўпайди. Шунга қарамай, бу соҳада аҳолининг озиқ-овиқ билан таъминлашда бўлгани каби муаммо ва етишмовчиликлар мавжуд. Бу ҳақда қуйида муфассалроқ тўхталиб ўтаман.

Еттишинчи йилларда қурилган уй-йўй саҳни олтишинчи йилларнинг бошларида мавжуд бўлган чамин шаҳар уй-йўй фондидан ошиб кетди. Уй-йўй қурилиши кенг миқёсда олиб борилаган бўлишига қатъия қатъия социал йутимиздир, ўртоқлар.

Шундай қилиб, партиянинг пў тармоқ учун белгиланган иқтисодий стратегиясининг асосий йўли изчил амалга оширилди.

2. 80-йиллар ва ўн биринчи беш йилликнинг, актуал халқ ҳўжалик проблемалари

Ўртоқлар! КПСС Марказий Комитетининг «СССРни иқтисодий ва социал ривожлантиришнинг 1981—1985 йилларга ва 1990 йилгача бўлган даврга мўлажалланган асосий йўналишлари» лойиҳасига ўн биринчи беш йилликдаги ва саксонинчи йиллардаги вазифалар кенг баёити берилган. Лойиҳани муҳокама қилишда бир ўз йўналишга бир миллиондан кўпроқ киши иштирок этди. Ишчилар синфи, колхозчи деҳқонлар, айтиблар лойиҳани тўла маъқуллаб, қўллаб-қувватладилар.

Жуда кўп фойдаланиш тақлифлар, қўшимчалар ва аниқликлар киритилдики, булар шўбасида, ҳўжжатнинг мазмунини бойитди. Асосий йўналишларни муҳокама қилишда қатнашган барча ўртоқларга, коммунистлар ва партиячиларга сўзид минбаридан туриб минаяторчилик низоҳ этишга ижозат бергасиз. (Қарсаклар).

Миллион-миллион меҳнаткашлар партиянинг социал-иқтисодий режаларига ҳўжайиларча манфаъадорлик билан муносабатда бўлаётганликлари, уларнинг давлат ишлари тўғрисидаги таъхирларни совет тўзуми чинакам демократизмининг ифодасидир. Бу — планларимиз муваффақиятга амалга оширилишининг муҳим гаровидир.

80-ЙИЛЛАРИНИНГ ХУСУСИЯТЛАРИ ВА ЎН БИРИНЧИ БЕШ ЙИЛЛИКНИНГ БОШ ВАЗИФАСИ

Мамлакат қудратли иқтисодий ва илмий-техникавий потенциалга, яхши таъбирланган, ишга сарфлаган қудратларнинг кўп миллионли армиясига эга бўлган ҳолда янги ўн йиллик даврга қадам қўйди. Бизнинг имкониятларимиз ана шулар билан белгиланади. Айни вақтда талаб-ҳўжжёлар ҳам ошиб бормоқда, халқ ҳўжалигининг нормал ишлаши учун, шунингдек совет кишиларининг ортди бораётган ҳўжжёлари қондириш учун зарур бўлган маблағлар ҳажми кўпаймоқда. Ана шу ишлаб чиқариш ҳўжжёлари ва шаҳар талаб-ҳўжжёлари бир мунча мураккаб шароитларда қондиришга тўғри келади.

Ўзгаришга маъмуллик, 80-йилликда иқтисодий ривожланишнинг мураккабланишидан бир қанча омиллар ўз таъсирини ўтказди. Меҳнат ресурслари ўсишининг қисқариши ана шундай омилларнинг биридир. Шарқ ва Шимода ўзлаштирилиш муносабати билан қарамақарслиқнинг орнини, шунингдек атраф-муҳитини муҳофаза этишга сарфланадиган маблағларнинг муқарар ўсиши бошқа бир омилдир. Бунга яна шунинг қўшимчаси, тўбдан қайта қурилиш лозим бўлган қўнғина эски корхоналар ишлаб турибди. Йўللар, транспорт, алоқа ҳам экономиканинг ортди бораётган ҳўжжёларида оғирда қолмоқда. Бинобарин, бу соҳада ҳам астойдил куч-ғайрат, катта маблағ сарфлаш талаб этилади.

Асосий йўналишларнинг лойиҳасида партия иқтисодий стратегиясининг давомийлиги мўжассам ифодасини топган. Лойиҳада мамлакат ривожланидиган конкрет шароитлар ҳам ҳисобга олинган. Иқтисодий ўсиш мақсадлари ва уларга эришилишнинг асосий йўллари айни шу нуқтаи назардан белгиланган.

«Ўн биринчи беш йилликнинг беш вазифаси...» дейилади лойиҳада — халқ ҳўжалигини барқарор, тобора ривожлантириш, фан-техника тараққиётини жалдлаштириш, экологик-иқтисодий ривожлантириш йўлига ўтказиш, мамлакатнинг ишлаб чиқариш потенциалидан янада оқилона фойдаланиш, ресурсларнинг ҳамма турларини ҳар томонлама тежаш ва иш сифатини яхшилаш асосида совет кишиларининг фаровонлигини янада оширишга таъминланадиган ишларни бажариш.

Мавжуд ҳисоб-китобларга мувофиқ, истеъмол ва жамғарма учун фойдаланидиган миллий даромад 1990 йилга бори қаманда 1,4 баравар оширилиши керак. Қилиб маблағлар ҳам таъминлаш шунча кўпайди. Ўн биринчи беш йилликнинг 26—28 процент, қишлоқ ҳўжалиги маҳсулотини 12—14 процент ошириш режалаштирилмоқда. Беш йилликда қилиб маблағларнинг умумий ҳажми 711—730 миллиард сўм миқдорига белгиланган.

ришмоқда. Бу соҳада мураккаб масалалар келиб чиқаётганига қарамай, партия белгиланган берган йўл оғишмай амалга оширилмоқда. (Қарсаклар).

Ўмуман 70-йилларни мамлакат, барча иттифодқолар ва автоном республикаларнинг халқ ҳўжалигини ривожлантиришда катта қадам қўйилган йиллар бўлди, деб айтиш мумкин.

Ўтган ўн йилликдаги муваффақиятлар кўп жиҳатдан ўнчинчи беш йилликнинг якулилари билан белгиланади. Қуйидаги жаъвал амалга оширилган ишлар ҳақида умумий тасаввур беради.

ЎНИНЧИ БЕШ ЙИЛЛИКДА ТЎҚҚИЗИНЧИ БЕШ ЙИЛЛИКДАГИ НАСБАТАН СССРНИНГ ИҚТИСОДИЙ ВА СОЦИАЛ РИВОЖЛАНИШНИНГ АСОСИЙ КўРСАТКИЧЛАРИ

(Ўртача йиллик даража, миллиард сўм ҳисобида таққослама нарҳларда)

	IX беш йиллик	X беш йиллик	X беш йилликда IX беш йилликка нисбатан процент
Ялпи иқтисодий маҳсулот	769	989	129
Истеъмол ва жамғарма учун фойдаланидиган миллий даромад	329	409	124
Истеъмол ва ишчилик қилиш қурилишга сарфланадиган миллий даромад ресурслари	258	325	126
Саноат маҳсулотини	438	581	133
Қишлоқ ҳўжалиги маҳсулотини	113,7	123,7	109
Қилиб маблағлар	98,6	126,8	129
Транспортнинг барча турларида юк обороти (миллиард тонна-километр)	4625	5433	126
Чанана товар обороти	191,4	246,1	129
Иқтисодий истеъмол фондлари	78,6	105,4	134

КПСС Марказий Комитети бу якулиларнинг социал-иқтисодий мазмунини экономикани барқарор қилиштириш негизлида иқтисодий муносабатларнинг бутун системаси, социалistik турмуш тарзини тақомиллаштирувнинг давом этаётганлигини ишора деб қилиди. Ўн миллионлаб кишиларнинг фидокорона меҳнат қилишлари, партия ташкилотлари, халқ депутатлари Советлари, қасаба союзулари ва комсомол фаол иш олиб борадиган, социалistik муносабатнинг кенг қулоқ етганлиги ана шу муваффақиятларга олиб келди. Бутун босиб ўтилган йилларга назар ташлар эканмиз, жуда катта иш амалга оширилди, деб тўла осос билан айти оламиз. Улуғ Ватанимиз янада қудратли, янада давадат, янада гўзал бўлиб қолди! (Давомли қарсаклар).

КПСС Марказий Комитети совет халқининг чинакам тарихий зафарларига муносиб баҳо беради экан, қийинчиликларини, қамчиликларини ҳал этилмаган проблемаларини ҳам яққол кўриб турибди. Мўлажалланган ҳамма марраларини ҳам эгаллаш имкони бўлмади. Вазъи министрликлар ва корхоналар ўз планларини бажармадилар. Халқ ҳўжалигига ҳали танг жойлар ва номутаносибликлар мавжуд.

Бизнинг сабаблари турличадир. Булар орасида бизнинг иродамида боғлиқ бўлмаган обьектив ҳолатлар бор. Ўнлаштириш ва бошқаришдаги нуқсонлар ҳам мавжуд. Бир қанча партия органдари ва ҳўжалик раҳбарларининг етарлиқ талабчанлик қилимаётгани, иттифоқчи бўлиш, ҳўжжасизлик ҳоллари ҳам учраб турибди. Аммо, энг асосий сабаб шунки, ишнинг сифатидан кўра миқдори биринчи ўринга қўйилган пайтларда қарор топган ишерили кучи, анъана ва одат ҳамон тўла барқарор этилган эмас.

КПСС Марказий Комитетининг Пленумларида мана шуларнинг ҳаммаси ҳақида муфассал гапирилган эди. Қолоқ тармоқлар ва бўғинларни кўтаришга қаратилган конкрет қарорлар қабул қилинди. Энди бутун гап шунданки, экономиканинг ўсишига халақит бераётган тўсиқларни тўлганган тақрибга таълиб туриб, янада қатъият билан барқарор этиш лозим. Бунинг йўли битта, у ҳам бўлса талабчанликни ошириш, самарали ишлаш, ҳўжаликни самаралроқ юритиш ўргатиш йўлидир. Бунга осонгина эришиб бўлмайди.

Аммо биз, коммунистлар матонатли ва собиққадим кишиларимиз шу йўлга тушиб олганмиз ва бу йўлдан четга чиқмаймиз.

Оғир индустрияни ривожлантириш — барча халқ ҳўжалик вазифалари — ҳам ишлаб чиқариш, ҳам социал вазифалари ҳал этилишнинг сўзсиз шартидир. Айниқса бу унинг база тармоқларига, биринчи навбатда **ёқили-энергетика** тармоқларига тааллуқлидир. Рақамларини айтиб ўтирмайман — бу рақамлар сизларга яхши маълум. Фақат шунинг таъкидламоқчилик, ёқили-энергетика баъдан структурасини яхшилаш тобора муҳим вазифа бўлиб қолмоқда. Ёқили сифатида нефтининг улушини қамайтириш, унинг ўрнини газ ва кўмир билан алмаштириш, атом энергетикасини, шу жумладан ривожлантириш керак. Албатта, ҳаёт принципал янги энергия маблағларини қидиришни давом эттиришни, термоядр энергетикаси асосларини вужудга келтиришни ҳам тақозо этилмоқда.

Биринчи даражада иқтисодий ва сиёсий аҳамиятга молик вазифа сифатида Сибирь газини қазиб чиқаришни тез кўпайтириш вазифасини алоҳида кўрсатиб ўттиш лозим деб ҳисоблайман. Ғарбий Сибирь регионидан қонлар ноёб қонлардир. Шулардан энг қатъиси — Уренгой қони шу қадар катта запаслари билан ажралаб турадики, у кўп йиллар мобайнида мамлакатнинг ички эҳтиёжларини ҳам, экспортни, шу жумладан капиталистик мамлакатларга қилинадиган экспортни ҳам таъминлай олади. Ғарбий Сибирда газ ва нефть қазиб чиқаришни, уларни мамлакатнинг Европа қисмига таълиб келтиришни ўн биринчи ва ҳатто ўн иккинчи беш йилликларнинг энергетика программаларидаги гўят муҳим бўғинларга айлантириш керак бўлади. Партия Марказий Комитетининг йўл-йўриги мана шундан иборат бўлиб, унинг сўзид қўллаб-қувватлайди, деб умид қиламан. (Давомли қарсаклар).

Биз мазкур лойиҳани амалга оширишда, шу билан бирга атом энергетикасини ривожлантиришда ҳам манфаъадор социалistik мамлакатлардан иштирок этади, деб қўймоқдамиз. Бу бутун ҳамдўстлигимиз учун анча катта аҳамиятга эга бўлиб ўтир.

Иштиробга назар ташлаб, Каспий-Анхис ҳавзасидаги кўмир негизлида синтетик сўроқ ёнлиги ишлаб чиқариш тўғрисидаги масалани ҳам пухта ишлаб чиқиш керак.

Янги беш йилликда қора ва рангли металлургияни ривожлантиришга катта маблағлар ажратилди. Биз янги металлургия қувватларини ишга тушириб бораверамиз, албатта. Аммо металик тақчилликка барҳам бериш учун бошқа йўл ҳам мавжуд, у ҳам бўлса ишлаб чиқарилаётган металлдан моҳирона ва тўла-тўғис фойдаланиш йўлидир.

Металлни қайта ишлашдаги исерофгарчилик ва қишқирларнинг яриғини қисқартиришнинг ўзи қора металл таъйир прокати ишлаб чиқаришнинг 10 процент кўпайтириш билан баробар бўлиб олади. Металлургиянинг ўзида қишқирларни, шунингдек металлнинг коррозиядан исероф бўлишини қамайтириш—каттагина резервдир. Станоклар ва машина-ускуналарнинг вазнини қамайтириш, металлнинг ҳамда металлдан ясалган буюмларнинг сифатини ошириш ёки, айтилган, металлнинг ўрнини босадиган материаллар ишлаб чиқаришни кенгайтириш мамлакат миқёсида қандай самара беришини айтмай-сизми? Бу борада олимларимиз, конструкторларимиз, рационализаторларимиз қилидиган ишлар оқ эмас. Шуларнинг ҳаммаси учун ҳам маблағлар, куч-ғайрат, муайян вақт зарур, албатта. Лекин булар металл ишлаб чиқаришнинг текис кўпайтираверишга нисбатан анча кам миқдорларда талаб этилади.

Янги беш йиллик қурувчилар учун жиддий имтиҳон бўлади. Маҳсулотнинг энг кўп ўсишини таъминлашга, танг жойларни тутатишга қодир бўлган корхоналарни тезроқ қуриб битказиб, ишга тушириш учун кўчларини ҳар томонлама жаллаш шу беш йилликка хос хўсусиятидир. Биз ҳозирда ёқ шу йўлдан бормоқдамиз ва унга сўзсиз амал қилиш керак.

Транспорт ишига махсус тўхталиб ўттишим керак. Транспорт тўлиқлиб қолган проблемаларнинг жиддийлиги ва қўламларини ҳисобга олиб, биз уларни ўзоқ мулатли комплекс программа асосидаги ҳал этиш мумкин, деган ҳўжжасга келидик. Асосий йўналишларда шундай программани ишлаб чиқиш кўзда тутилган.

Мана юк оборотининг яримдан кўпроғи темир йўллар ҳиссасига тўғри келади. Бошланган беш йилликда темир йўлларни ривожлантиришга ажратилган маблағлар 30 процентдан зиёд қўнғайтирилди. Бу эса ҳарият состианин янғиллаш, йўл ҳўжалигини яхшилаш имконини беради. Станция йўлларини ривожлантиришга эътиборни қўнғайтириш мумкин. Бу — йўлларнинг поездалар ўтказиш қобилиятини оширишнинг тежамли ва жадал воситасидир.

Программа транспорт ҳамма турларини — темирйўл, автомобиль ва ҳаво, деңгиз ва дарё, трубопровод транспортини мувофиқлаштиришни қўнғайтириш кўзда тутиши керак. Энергетика ва хом ашё базасининг шарққа томон сўзиб бориши Сибирь ҳамда Узоқ Шарқда йўллар, трубопроводлар, аэропортларни жадал ривожлантиришнинг тақозо этади.

Бошқа қўнғина проблемалар каби транспорт проблемасини ҳам ажратган ҳолда ҳал этиш мумкин эмас. Транспорт харажатларини қамайтириш умумдавлат аҳамиятга молик вазифа. Ишчи чинақарчи кўчларни оқилона қўнғайтириш, кўч таъминоти энг маъқул схемаларини ишлаб чиқиш, қарама-қарши йўналишда, қўнғайтирилган барҳам бериш ана шу вазифани ҳал этиш бўлибди.

Пассажирлар таълиб ишнини жуда яхшилаш — жаъваллар бўлишининг ишқорига қамайтириш, веззалар ва аэропортларини тобора қўлай ва шинам қилиш, хўшмат кўрсатиш умумий маданиятни ошириш ҳам керак, албатта.

КПСС Марказий Комитети энергетика, металлургия, оғир саноат бошқа тармоқларнинг барча ҳодимларини, бинокорлар, транспортчиларини янги беш йилликни зарбдорларча, ташаббускор меҳнат — Ватан бахт-саодати йўлидаги меҳнат билан иштилолашга даъват этади! (Давомли қарсаклар).

Ўртоқлар! Ҳар бир тармоқ олдида ўзининг актуал вазифалари ва ўзига хос проблемалари турибди. Аммо халқ ҳўжалигининг барча соҳаларини қамраб оладиган проблемалар ҳам борни, асосан интенсив ривожланиш йўлига ўтишни нийҳосига етказиш ана шулар орасидаги бош проблемалар.

Экономикани интенсификаш, унинг самарадорлигини ошириш, деган ифодани амалий ишлар тили билан айтидиган бўлсак, у даставал шундан иборатки, ишлаб чиқариш натижаларини унга кетган харажатлардан тезроқ ўстириш, нисбатан қамроқ ресурсларни ишлаб чиқаришга жалб этан ҳолда кўпроқ натижаларга эришиш мумкин бўлиши. Пайлаштириш, илмий-техникавий ва структуралий сифат мана шу вазифани ҳал этишга бўйсундирилиши лозим. Ҳўжалик юртиш методлари, бошқариш соҳасидаги сифат ҳам самарадорлигини оширишни кўзда тутиши керак. Масаланинг шу таҳияда ўртага қўйилишини партиянинг сўзиди тўла-тўғис маъқуллайди, деб ишонч билдиришга ижозат бергасиз. (Давомли қарсаклар).

Сўзид делегатлари СССР Министрлар Совети Раиси ўртоқ Н. А. Тихоновнинг СССРни иқтисодий ва социал ривожлантиришнинг 1981—1985 йилларга ва 1990 йилгача бўлган даврга мўлажалланган асосий йўналишлари тўғрисидаги докладини тинглаб, муҳокама қилидиган. Мен келгуси беш йилликда, шунингдек умуман бошланган ўн йил мобайнида ҳам иқтисодий сифатимиз учун аҳамиятга эга бўлган принципал харажатларга баъзи бир фикр-мулоҳазаларимни айтиб ўтмоқчиман.

ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ПОТЕНЦИАЛИДАН ТўЛИК, САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНАЙЛИК

Халқ ҳўжалигига ҳақиқатан ҳам гўят катта ресурслар жалб этилган. Совет Иттифоқи маҳсулотининг қўнғина муҳим турларини, шу жумладан нефть ва пўлат, цемент ва минерал ўғитлар ишлаб чиқариш, бугунда ва пахта еттиштириш, магистрал электровозлар ва тепловозлар ишлаб чиқариш бўйича жаҳонда биринчи ўринга чиғиб олганлиги неча марталаб қайд этилган. Бизнинг станок паркимиз дунда энг катта қисобланади. Биз инженерлар сови жиҳатидан бошқа мамлакатлардан ўзгун турамиз. Бинобарин, ўртоқлар, ана шуларнинг ҳаммаси билан фахрланмиш мумкин.

Аммо фахрланмиш билан бирга юксак масъулиятни ҳамма ҳис этиб туриш лозим. Совет халқи вужудга келтирган гўят катта потенциал омилиларни, ҳис этиш керак.

Наҳаётки энг яхши қўрсаткичларга нисбатан беш миллий даромад бўлишга кўпроқ хом ашё ва энергия сарфламолари, демак, ҳозир мавжуд ресурсларнинг ўзидан кўпроқ маҳсулот ишлаб чиқаришни анча қўнғайтириш имконияти мавжуд.

Металлдан оқилона, тежаб-тергаб фойдаланиш қандай самара бериши тўғрисида мен ҳали гапириб ўтдим. Бу гап ҳўжжаси, ёғоч-тахта ёки бинокорлик материалларини бўлмаган, ресурсларнинг амалда барча турларида тўла тааллуқлидир. Масалан, нефтини олиб кўрини. Уни ер бағридан қазиб олишни оширишда гўят катта резервлар мавжуд. Давиғатларни тақомиллаштириш, автомобиль транспортини дизель ва газ ёнлиқсига ўтказиш жуда кўп самара бериши мумкин.

Айтидан, умуман ўқидирма тармоқларга ҳам янғича ёндашиш керак. Қилиб маблағларнинг жуда катта қисми ҳозирнинг ўзидики ана шу тармоқлар ҳиссасига тўғри келмоқда. Ваҳозонки хом ашё ва энергия олинмадиган материалларга бўлган талаб-ҳўжжёлар муттасил ортди бораверлади. Бинобарин, бутун халқ ҳўжалигининг муваффақиятлари кўп жиҳатдан ўқидирма саноат самарадорлигини оширишга боғлиқ бўлади. Фан-техника тараққиётини жалдлаштириш, фойдаланиш қисмларини комплекс ҳолда қўқур қайта ишлаш, иқтисодик ресурсларни тобора кенгроқ қўлланиш — ана шунга олиб борадиган йўлидир.

Ана шу вазифаларнинг актуаллиги ўзинини тўқидириб бўлмайдиган боғлиқлар билан боғлиқ. Гап шу тўғрисида бормоқда. Ана шу боғлиқлардан тўғри, тежаб-тергаб фойдаланиш учун биз ҳозирги авлод олдидикига эмас, шу билан бирга келгуси авлодлар олдида ҳам жавобгармиз. Зотан, бунини унутини ҳақ кимнинг ҳақини йў.

Ишлаб чиқариш қувватлари — машиналар, асбоб-ускуналар, транспорт воситаларидан фойдаланишнинг яхшилаш катта имкониятларни яратди. Бенор туриб қолтиларини қамайтиришга, сменалар қўнғайтиришга оширишга, энергия ва материалларни тежабдиган технология схемаларини яратишга қўнғайтирилган қаратилиш лозим бўлади.

80-йиллар шароитида меҳнат ресурсларига эҳтиёжорлик билан муносабатда бўлиб, уларни тежаб-тергаб алоҳида аҳамият қасб этади. Бу — иқтисодий, техникавий, иқтисодий, тарбиявий харажатларга қўнғина вазифалар ҳал этилишини талаб қилувчи мураккаб ишдир.

Мамлакат ага бўлган боғлиқларни тежаб-тергаб, улардан тўлиқ ва оқилона фойдаланиш ҳўжалик юритилишининг қўнғина масалаларига янғича ёндашишни тақозо этади. Жумладан, бу тегишли тармоқларнинг «юқори қаватларини»: металлургияда туртинчи қайта ишлаш деб аталган ишни, бинокорликда пардозлаш ишларини, енгил саноатда пировард ишларни тақомиллаштириш ва мустаҳкамлаш керак деган маънони билдиради. Ана шу ишлар кўп жиҳатдан маҳсулотнинг сифатини, баъзида эса миқдорини ҳам белгиллаб беради.

КПСС Марказий Комитетининг бир қанча Пленумларида таъкидлаб ўтилганидек бизнинг бундан бугунги оғла харақатимиз барча мавжуд ресурслар — меҳнат, асосий фондлар, ёқили ва хом ашёдан, дала ва фермаларнинг маҳсулотларидан моҳирона ва самарали фойдаланишга тобора кўпроқ даражада боғлиқ бўлиб қолди.

Ҳозир, ўртоқлар, биз энг катта ва мураккаб вазифаларни ҳал этишга қодирмиз. Аммо оддий ва шунчаки қудратли бир юмюш бўлиб қўнғини иш — жамоат бойлиғига омиликорлик билан муносабатда бўлиш, ҳўжжасида ҳамма нарсалардан тўла-тўғис, мақсадга мувофиқ тарзда фойдаланиш, маҳорати иқтисодий сифатининг ўзига бўлиб қолмоқда. Меҳнат қонктивларининг ташаббуси, партиявий-омиявий иш мана шунга қаратилишни керак. Техника сифати ҳам, қилиб маблағлар сифати ҳам, план, ҳисобот кўрсаткичлари системаси ҳам мана шунга қаратилмоғи лозим.

Партия Марказий Комитети сўзид делегатларини мана шу ҳўжжаси КПСС иқтисодий стратегиясининг келгуси даврга гўят муҳим принципидардан бири сифатида таъкидлашга даъват этади.

Ўртоқ Л. И. БРЕЖНЕВ доклатининг давомиди

Ҳақиратчи беш йилликда ғўш эттиришни 3 миллион тоннадан андироқ кўпайтириш ва 1985 йилда 18,2 миллион тоннага етказиш мўйлавланмоқда. Бироқ бу минимум кўрсаткичдир. КПСС Марказий Комитети республикалар, ўлка ва областларнинг партия ташкилотларига, район партия, ташкилотларига, барча қишлоқ меҳнатқилларига чорватилик — бугунги кунда қишлоқ зарбдор фронтлар, деб муноаат қилади. (Қарсаклар). Белгиланган планлардан фақат бажариб қолмай, балки анча ортириб бажариш учун мумкин қадар қатъиянлик, мумкин қадар ташаббус ва омилкорлик кўрсатиш, барча резерв ва имкониятлардан фойдаланиш зарур бўлади, ўртоқлар.

Ем-хашақнинг тақдирини асосий қийинчиликдир. Асосий йўналишлар лойиҳасида ғўш биринчи беш йилликда ўртача йилдан дон етиштиришни 238—243 миллион тоннага етказиш кўзда тутилди. Озиқ-овқат учун ишлатиладиган донга бўлган эҳтиёж тўла қондирилмаганини ҳисобга олиб, озуқабоп дон экинлари етиштиришга эътибор бериш керак. Яъни дон ҳосилида озуқа учун ишлатиладиган дон салмоғини анча ошириш зарур.

Молдавляда, Украинанинг жанубий областларида, Шимолий Кавказда, Ўрта Осиё ва Закавказьеда жумладан дон учун мажбурий ҳисобга шунингдек, сол иккидан бир миллионга кўпайтириш мақсадга мувофиқдир. Мамлакатнинг кўпгина районида нўхат, арпа ва сули етиштириш учун яхши шартношаларга эгадирлар. Умуман, табиий-иқтисодий шарт-шароитларни ҳисобга олган ҳолда дон экинларидан майдонларнинг бир қадар оқилдана структурасига планли равишда ўтишни таъминлаш учун фаол киришиш вақти етди. Бу соҳада фан ва мутахассислар ўзларининг қатъий фикрларини айтишлари зарур.

Дон билан бир қаторда, албатта, пичан ва ширани озуқа, оқсиллик қўшимчалар етиштиришни ҳам кўпайтириш лозим. Аслида пайдалан чорва эотиин яхшилаш ва маҳсулдорлигини ошириш, саноат неғизидagi паррандачиликни ривожлантириш зарур.

Ўртоқлар! Умуман қишлоқ ҳўжалигини қаҳида гапирдиқлардан бўлсан, бу соҳада ҳам ҳал ҳўжалигининг бошқа тармақларидagi асосий проблема — самардорлик ва сифатини ошириш проблемаси турибди. Биз бундан бўён ҳам қишлоққа катта миқдорда молиявий ва моддий ресурслар ажратавормиз, бу тармоқни индустриал неғизга планли ўтказишни давом эттиравормиз. Бироқ эндиликда асосий диққат-эътибор капитал маблаглардан олинладиган самарга, қишлоқ ҳўжалик маҳсулдорлигини ўстиришга, унинг агросаноат комплекси ҳамда тармоқлари билан алоқасини чуқурлаштириш ва тақомиллаштиришга қаратилди. Бу, 80-йиллардаги агар сисбатнинг муҳим ҳусусиятидир.

Бу ерда гап ерлардан, айниқса, медиорацияланган ерлардан, манабалар, ўғитлар, озуқадан фойдаланиш самардорлигини қатъиян ошириш, барча экинлар ҳосилдорлигини кўтариш ҳусусида бормоқда. Бу эса қадрларини малакасини оширишга, фан тавсияларига, жаҳон ва Ватан тақрибасини ўрганиш ҳамда ундан фойдаланишга янада кўпроқ эътибор беришни талаб этади. Гап шунингдек қишлоқ ҳўжалигини техника билан таъминлашни янада ўстириш, қишлоққа етказиб берилаётган манабалар ва уқсуналарнинг унумдорлигини, пилиқлигини ва чидамдодлигини ошириш қаҳида. Уқсуналарни химиявий ҳимой қилиш воситалари ва ўғитлар сифатини ошириш, қишлоқ қўрилишини яхшилаш қаҳида бормоқда.

Нихоят, ривожланган йўл шохобчалари, ишончли транспорт, элеваторлар, омборлар, қилларлар, ҳолодликлар ва қилиш ҳўжалигига эга бўлмай туриб, самарали агросаноат комплексини ҳамда замонавий қишлоқни тасаввур қилиш қийин. Мана шу бўғинларнинг ҳар бирида бўй берилган тарғибчилик, оқшаш пировад маҳсулот миқдори ва сифати, албатта, таъсир қилади.

Қишлоқ ҳўжалигини етиштириб бераётган маҳсулот ҳажми ҳозирнинг ўзидек аҳолини кўпгина турдаги озиқ-овқат моллари билан таъминлашни сезиларли даражада яхшилаш имконини беради. Масалан, ўтган беш йилликда аҳоли жон бошига ўртача йиллик сабаоват ва мева истеъмол қилиш учун етиштириш суръатларига қараганда бирмунча секинроқ ўсди. Бунинг асосий сабаби — ноубудгарчиликка йўл қўйилганлигидир. Шундайгина, анча, сабаоват ва мева етиштиришни кўпайтира бориш билан бирга уларни ташин, сақлаш ва қайта ишлашни ҳам яхшилаш зарур. Бу иш билан шугулланиш колхоз ва совхозлар, Мева-сабаоват ҳўжалиги интиқсодий шартношаларига асосланган. Республиклар, ўлка ва областлардаги партия ҳамда совет органлари, тегишли марказий идоралар янги министрликка ҳар томонлама ёрдам беришлари зарур.

Кул тартибдада маҳсулот турларини, энг қимматли озиқ-овқат маҳсулотлари тайёрлашни кўпайтириш, уларнинг сифатини яхшилаш вазибаси турибди. Бу эса қайта ишлаш саноатининг қувватини ривожлантириш, уни замонавий, юқори унумли уқсуналар билан жиқозлашни талаб этади. Беш йиллик планда мазкур тармоқлар учун ажратиладиган маблагларни сезиларли равишда кўпайтиришни кўзда тутиш зарур деб ўйлайман. Ишончим комили, бунин партия ва ҳалқ тўла мажбурият кутиб олади. (Қарсаклар).

Нихоят, самардорликни вужудга келтирадиган мажбурий шартлар — бу колхоз ва совхозлар ишининг иқтисодий шартношаларини янада тақомиллаштиришдан иборатдир. Барча планлар, барча программаларнинг муваффақиятли қишлоқ меҳнатчиларининг ишга муносабатига, сидқидилдан ишлашга боллиқ, демак, маънавий ва моддий рағбатлантириш системасига ҳам боллиқ.

КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Совети ана шу масала юзасидан яқинда кенгайтирилган қарор қабул қилдилар. Бу қарорда айрим партия ва совет ҳодимларининг колхоз ва совхозларнинг ҳўжалик фаолиятига асосан равишда аралашшиш практикасини қораланади. Ўнда республикалар, ўлкалар ва областлар, районлар, колхозлар ва совхозларга беш йил учун ҳар бир йил оладида кўрсатилган ҳолда қишлоқ ҳўжалик маҳсулотларини қайта қилиш ягона планли белгиллаб қўйилди, деб аниқ-равшан кўрсатиб ўтилди. Шу билан бир қаторда аввалги беш йилликнинг ўртача йиллик даражасига қараганда давлатга маҳсулот сотишни кўпайтирадиган ҳўжаликларни рағбатлантириш системаси жорий этилмоқда. Натижада моддий омилларнинг пировад ақиллар билан, айниқса, сифат кўрсаткичларининг яхшилаш билан боллиқлиги кучайиш зарур.

Санаб ўтилган тадбирлар қаҳида изчилик билан тағбиқ этилиши жуда муҳимдир. (Қарсаклар). Колхоз ва совхозлар социалистик қишлоқ ҳўжалигининг неғиз бўлиб келди ва шундай бўлиб қолаверлади. Бироқ бу шахсий ёрдамчи ҳўжаликларнинг имкониятларини эътиборга олмас ҳол бўлади, деган маънони билдирмайди, асло. Тақрибда шундан гувоҳлик бериб турибдики, бундай ҳўжаликлар гўшт, сут ва айрим бошқа ҳил маҳсулотлар етиштиришда яхшигина таъмин бўлиши мумкин. Меҳнатқилларга қарашли болгар, томоҳра ерлар, паррандалар, чорва моллар — бизнинг умумий боллиғимизнинг бир қисмидир.

КПСС Марказий Комитети шахсий ёрдамчи ҳўжаликларни ривожлантиришнинг қўшимча тадбирларни тўғрисида қарор қабул қилишни зарур деб топти. Қарорда граждандарнинг ёрдамчи ҳўжаликни юртишдан, энг аввало, чорва мол ва парранда қиқилдан манфаъадорлигини оширадиган ҳам моддий, ҳам маънавий шартношаларни вужудга келтириш кўзда тутилди. Колхозчиларга, совхоз ишчиларига ёш чорва моллари ва озуқа билан ёрдам бериш зарур. Бу гап ўз қарамонда чорва боқатган ишчиларга ҳам, колхоз ва совхозларга қарашли чорва молларини боқишга аҳд қилган ишчиларга ҳам тааллуқлидир. Бир қанча республика ва областларда худди шундай тақрибга эга ва бу тақрибдан кенг омиллаштириш арийдилар.

Шунингдек, саноат корхоналарининг ёрдамчи ҳўжаликларига ҳам ҳар томонлама маълум бериш туриш зарур. Қишлоқ меҳнатқиллари, саноат ҳодимлари қишлоқ ҳўжалик маҳсулотларини етиштириш ва қайта ишлашда ўз куч-гайратларини оширадилар, янги юксак марраларга эришадилар, деб сизга номидан чуқур ишонч билдиришга рухсат этаёғимиз. (Қарсаклар).

Ҳалқ истеъмол моллари ишлаб чиқаришни кўпайтириш ва сифатини яхшилаш, ҳизмат кўрсатиш соҳасини ривожлантириш партиянинг фаровонлиқни юксалтириш соҳасидagi куч-гайратиди биринчи даражада аҳамият касб этади. Бу соҳада биз каттагина муваффақиятларга эришдик. Бироқ партия сўзсизда диққат-эътиборини бошқа қарсига қаратиш муҳимдир. Кўпгина ҳалқ истеъмол моллари, айниқса, газлама, трикотаж, чарм-пофайфал, мебель, телевизор ишлаб чиқариш планлари йилдан-йилга бажариламай келинаётганини факт-ку ахир. Уларнинг сифати, беағзи ва хилини кўпайтириш соҳасида ҳам лозим даражада силқишлар бўлмапти. Мана шу ишларнинг ҳаммасида ҳеч бир сўз-қашлик қилмай тартиб ўрнатиш лозим.

Енгил саноатни замонавий уқсуналар билан жиқозлашни кўзда тутиш, уни ҳам ашё ва материаллар билан таъминлашни яхшилаш, планлаштириш ва тармоқни бошқаришни тақомиллаштириш зарур. Енгил саноат ҳодимларининг меҳнат ва турмуш шартношини яхшилаш керак. Моллар қили ва сифатини белгиллашда савдонинг роли оширилиши зарур. Шунингдек, коммунал-маиший корхоналарнинг техникавий жиқозлалишини анча яхшилаш, уларни мамлакат бўйича

бир текис тақсимлаш, шу соҳа учун малакали кадрлар тайёрлаш лозим.

Асосий йўналишларда жўда тўтилган ҳалқ истеъмол моллари ишлаб чиқариш ва ҳизмат кўрсатиш соҳасини ривожлантириш программаси доирасида оғир саноат тармоқларига катта ўрин берилган. Оғир саноат тармоқлари озиқ-овқатга кирмайдиган ҳалқ истеъмол молларининг армидан ортиқроғини ишлаб чиқармоқда.

Яқинда химия саноатини бошқариш структурасига ўзгариш киритилди. Мен гапирётган масалага бунинг бевосита алоқаси бор. Биз янги Химия саноати министрлигидан синтетик газмол ва тоғалар, пластмасалар, бўёқлар ҳамда зарур бўлган бошқа ҳил материаллар ишлаб чиқаришда сезиларли силқишлар қилиниши, истеъмол бўюмларни миқдорини кўпайтириш, энг муҳими, сифатини яхшилашни кутамиз.

Нихоят, жоиларга ташаббус жуда катта аҳамиятга эгадир. Ҳалқ ҳўжалигининг бошқа ҳеч қайси бир соҳасида маҳаллий имкониятлар, маҳаллий резервлар аҳолининг кундалик истеъмолчилик талабини қондириш, унга ҳизмат кўрсатишдек роль ўйнай олмайдилар. Ҳамма даражадаги ҳалқ депутатлари Советлари саноат моллари ишлаб чиқариш ва сотишни яхшилаш, ҳизмат кўрсатиш соҳасини ривожлантириш учун конкрет чоралар кўришлари зарур.

Сизлар шунин билансизларки, ўртоқлар, навбатдаги беш йилликка мўйлавланган Асосий йўналишлар лойиҳасида «Б» группасини сезиларли даражада жадал суръатларда ривожлантириш белгиланган. «Б» группасининг ривожланиш суръатларини «А» группасининг ўсиш суръатларидан бирмунча юқори бўлади. Бу — яхши. Вазибфа қаҳиқатан ҳам замонавий, ҳалқ эҳтиёжларига мос бўлиб тушадиган истеъмол моллари ишлаб чиқаришни, аҳолига ҳизмат кўрсатишни вужудга келтиришдан иборатдир.

Бу мавзуга яқин ясар эканман, асл иқтисодий муаммолар доирасидан қийиб, масалани бирмунча кенгроқ тарола қўймоқчиман. Биз гап юртиётган нарсалар — озиқ-овқат маҳсулотлари, ҳалқ истеъмол моллари, ҳизмат кўрсатиш соҳаси — миллион-миллион кишиларнинг кундалик турмуши масалаларидир. Мағазин, ошхона, кир ювиш хонаси, қийимларни химиявий тоғалаш корхонаси — бу ерларда одамлар ҳар кунни бўлишади. Улар нима қарид қилишлари мумкин? Уларни қандай кутиб олишади? Улар билан қандай муомала бўлишади? Улар ҳар қил рўзгор ташвишларига қанча вақтларини сарфлашади? Одамлар бизнинг ишимиз қаҳида кўпроқ ана шу масалалар қай даражада ҳал этилаётганига қараб фикр юртишади. Ҳа, қатъий, талабодлик билан фикр юртишади. Бунинг ёдда тутмоқ керак, ўртоқлар. (Қарсаклар).

Кўпектар инсон қаҳида, унинг эҳтиёж ва талаблари қаҳида амалда ҳамғўрлик қилиш партия иқтисодий сисбатининг беш ва пировад мақсалидир. Мен бунинг яна еслатиб ўтаётганимнинг боиси шундаки, олдий, лекин жуда муҳим бир фикрнинг тақор таъкидламоқчиман: аҳоли учун моллар ишлаб чиқариш, ҳизмат кўрсатиш соҳасини ривожлантириш — биринчи даражада партиявий ишдир. Бу масалага худди ана шундай ёндашмоқ керак. (Давомли қарсаклар).

ЭКОНОМИКАГА РАҲБАРЛИК ҚИЛИШ МЕТОДЛАРИНИ ТАҚОМИЛЛАШТИРИШ

Ўртоқлар! Олдимизда турган проблемаларни ҳал қилиш, иктиёриимизда бўлган имкониятларимиздан фойдаланиш кўп жиқатдан ҳалқ ҳўжалигига раҳбарлик қилиш даражасига, планлаштириш ва бошқариш даражасига боллиқдир. Бунинг ҳар бир ҳўжалик ҳодими, ҳар бир партия ҳодими яхши фаҳмласа керак, албатта.

Ҳозирги шароитда итнзозимнинг аҳамияти, шахсий масъулиятнинг, айниқса ҳўжалик, совет ва партия раҳбари масъулиятининг аҳамияти жуда ҳам ошиб бормоқда. Умуман, давлат манфаатлари ҳамма вақт айрим министрликлар ва корхоналарнинг манфаатларидан юқори туришни керак. Ҳуқуқлар — катта ҳуқуқлар — раҳбарларга улардан тўла-тўлиқ фойдаланишлари учун берилади. Лекин бунда ҳар бир раҳбар ўз зиммасига юксак масъулиятни — ўзин раҳбарлигидagi кишилар олдидаги, партия ва ҳалқ олдидаги масъулиятини доимо есла тутиши керак. Мен айтмоқчи бўлган биринчи масъулият — давлат планларини бажариш масъулиятдир. Партия планга ў фақат Олий Совет томонидан тасдиқланган иқтисодий қонун, деб қарамайди. План — қонундир, чунки унга риод қилишда ҳалқ ҳўжалигининг оқш ишлашнинг таъминлайди. Оқшнинг айтганда, лққол қўриб турган бу қаҳиқат кейинги вақтларда унутила бошлайди. Планларни уларни қамайтириш томонига қараб ўзгаришни практикаси кенг ёйилди. Бундай практика ҳўжаликни издан чиқарилади, кадрларни бузади, уларни масъулиятсизликка ўргатиб қўйди.

Мен формал позицияларга тўхталиб ўтмоқчи эмасман. Планларни ўзгаришни зарурати тутилган ҳоллар бўлиши мумкин ва бўлади ҳам. Лекин бундай ҳоллар мустасно ҳоллар бўлиши керак. Мустасно ҳоллар тобора кўпроқ учрайверса, ташвиш туғдириши ўз-ўзидан тушунарли. Биз ўз ҳаётини енгиллаштириш пайида бўлувчи — амалда планларни бажармасдан илгорлар сафида юришни, муқоболлар олишни хоҳловчи кишилар туғзоғига тез-тез тўтшиб қолмайтиришимиз.

Чамаси, план итнзозим олдида ҳам планларнинг сифати олдида ҳам қаттиқроқ талаблар қўйиб қайтиб келди. План, албатта, реал, балансланган бўлиши керак. Худди шунингдек, у албатта бажарилиши ҳам керак. (Қарсаклар).

Яна бир муҳим вазибфа — турли идораларнинг бир-бирлари билан келишиб туриб ишламаслигини бартаф қилишдир. КПСС XXV сўзсизда бир турдаги ва ўзаро боллиқ тармоқлар группаларини бошқариш системасини яхшириш зарурати тўғрисида гапирдилар. Ҳа, шу мақсадда СССР Госпланида тармоқларга комплекс белгиллаш туғзилган эди. Яқинда Гарбий Сибирь нефть-газ комплексини ривожлантириш масалари бўйича СССР Министрлар Советининг комиссияси, шунингдек СССР Госплани қошда Томенда иш олаб борувчи идораларга комиссия туғзилди. Булар турли йўлга болшовчи тадбирлардир. Бу тадбирлар территориялар-ишлаб чиқариш комплексларини яхшироқ бошқаришга, регионал ва тармоқ манфаатларини яхшироқ ҳисобга олиш ва уйғуллаштиришга ёрдам беради. Бу ишни давом эттириш керак.

Бирлашмалар ва корхоналар даражасидagi бошқариш тўғрисида алоҳида гапириб ўтмоқчиман. Сиз билансиз, бу соҳада турли вариантлар, турли схемалар синаб қўрилади, катта ва турли-туман тақрибга ортирилади. Худди шу тақрибга бу соҳадаги наланишларнинг давом эттириш кераклигиндан далолат беради. Уларнинг умумий йўналиши, фикримизча, — бирлашмалар ва корхоналарнинг мустақиллигини, ҳўжалик раҳбарларининг ҳуқуқларини ва масъулиятини кенгайтиришдан иборатдир.

Ўз-ўзидан маълумки, айна замонда тегишли иқтисодий шартно, тақшилиш ва бошқарув муносабатлари яратилиши керак. 1979 йилда КПСС Марказий Комитетининг ва СССР Министрлар Советининг ҳўжалик механизмининг янада тақомиллаштириш тўғрисидаги қарорларини сисбатини яхшилаш тўғрисида қабул қилган қарорларни худди ана шунинг зарари туғди. Бу қарорларни изчилик билан амалга ошириш лардор. Айна вақтда вужудга келган проблемаларни ҳал қилиб бориб олга қадим ташлаш керак.

Умуман шунинг айтиш керакки, бошқарувнинг тақшилиш структураларини тақомиллаштиришда асло нуноқлик қилиб бўлмайдилар. Ҳўжаликни бошқаришнинг жоили, ривожланувчи организмнинг қотиб қолган, олағайи формаларга мувофиқлаштириш ярамайди, аксинча формалар ўзгариб турадиган ҳўжалик вазибфаларига мувофиқлаштирилиши керак. Масала фақат ана шу таҳдидга қўйилиши мумкин.

Ҳаёт ўртага ташлаётган вазибфалар назарини, иқтисод фанини ривожлантириш, уни ҳўжалик практикаси эҳтиёжларига яқинлаштириш, бутун жамятиимизнинг июқий куч-қудратини сафарбар этишни талаб этади. Марказда ва жоиларда, ҳалқ ҳўжалигининг барча бўғинларида, барча қисмларида юзюга келаётган проблемаларни чуқурроқ тушуниш, мавжуд имкониятларни яхшироқ аниқлаш ва улардан фойдаланиш лозим.

Гап иқроқчилик, итнзозим билан далил ташаббус ва тадбиркорлик узвий болганиб кетадиган иш услубини яратиш тўғрисида бормоқда. Амалиётчилик билан ишбилармонлиқни буюк масалаларга иртилиш билан узвий боллаш керак. Кам-қилинларга таъиний қарашни таллашган йўналимининг тарихий услубчиликка мустаҳкам ишончи билан узвий боллаш керак. (Қарсаклар).

Ўртоқлар! Экономикага раҳбарлик қилиш масалаларни шунчаки ҳўжалик масалаларга бўлмай, сисбий, партиявий масалалардир. Партия широлари, программалари омманинг фаолиятида яшаётганлиги қўлдан маълумдир. «Биз амалга оширомиқчи бўлган ўзгаришлардан қанчалик чуқур бўлса, деган эди В. И. Ленин, бу ишга одамларни шунчалик кўпроқ қизиқтироқ керак ва кўпроқ олғил муносабатда бўлишларига эришмоқ керак, янгидан-янги миллионлар ва ўларча миллионларни бунинг зарурлигига ишонтироқ керак». Партия ўз биринчи беш йилликка ва 80-йилларга мўйлажаллаб ўртага қўйётган иқтисодий сисбат совет ҳалқининг тўб, ҳаётий манфаатларини ҳам еттиради. Бу сисбат омманинг иқдоркорлиги, ташаббуси, гайрати билан қўшилиб, бирлашиб, жамятиимизнинг меҳнатқиллар фаровонлигини ошириш йўлидан, коммунизм моддий-техника базосини яратиш йўлидан тўтовсиз олға қараб боришни таъминлайди! (Гулдрос, давомли қарсаклар).

III. СОВЕТ ЖАМИЯТИНИ СОЦИАЛ-СИЁСИЙ ВА МАЪНАВИЙ ЖИҲАТДАН РИВОЖЛАНТИРИШ ҲАМДА ПАРТИЯНИНГ ВАЗИФАЛАРИ

Ўртоқлар! Етун социализм шароитида экономика тараққиётининг жамятини социал-сиёсий ва маънавий ривожлантириш билан ўзаро алоқаси тобора мустаҳкамланиб боради. КПСС Марказий Комитети ана шу қондага асосланиб, совет жамяти

тининг социал-сифий ва миллий структурасини ривожлантириш масалаларига, социалистик турмуш тарзини, давлатчилигини ва демократиямизни тақомиллаштиришга мустаҳкам аҳамият бериб келди.

1. Социал сифий структура ва миллий муносабатларни ривожлантириш

70-йилларда совет жамятида барча сифларнинг ва социал группаларнинг ўзаро яқинлашуви давом этди. Бу — асло стихияли жараён бўлмай, объектив жараёндир. Бу жараёнда партия ва давлатнинг социал сисбати муҳим роль ўйнамоқда. Бизнинг мақсадимиз — кишилар сифларга бўлимайдиган жамят барпо қилишдир. Бинобарин, аниқ айтиш мумкинки, биз мана шу буюк мақсад сари тадрижий суратда, лекин ишонч билан бормоқдамиз. (Қарсаклар).

Бундай ҳулоса чиқаришга қандай асос бор? Жамятиимиз қаҳида ишчилар сифининг роли ортиб бормоқда. Унинг сонин кўпаймоқда. Ҳозир мамлакатимизда қарийб 80 миллион ишчи бор, бу — иш билан банд бўлган аҳолининг уқдан икки қисмидир. Демак, бизда ишчилар сифи энг кўп сонли сифига бўлиб қолмай, меҳнатқил ҳалқнинг қўлчиллигига айланди. Партия, касабга союз ва комсомол комитетларнинг, давлат ҳокимияти юқори ва маҳаллий органларининг составига ишчилар тобора кўпроқ кирмоқда. Бу жуда тўғри иш, ўртоқлар, бунинг беш табриклимайдилар.

Ишчилар сифи етакчилиги боллигини мустаҳкамлашни, ишчилар сифининг, унинг голийи сисбий етукчилигининг, маълум даражасининг, иш малакасининг етгайлиги билан боллигини, бундан ўзи йил мукалла ишчиларнинг армидан сал кўпроғи турга (тўлиқ ва тўлиқсиз) ва оллий маълумот олган бўлса, ҳозир уларнинг турдаун ўз қисми ўрта ва оллий маълумотлидир. Ишчилар сифи ёш аҳолининг касб-ҳунар тайёрлигини яхшилаиб бораётганлиги бизни қувонтиради. Бу йилларда йигит ва қизларнинг фақат уқдан бири ҳунар-техника таълими системасида иктисоз олган бўлса, қаҳат унингча беш йилликнинг ўзиде 12,5 миллион киши, яъни ишлаб чиқаришга келган ишчиларнинг уқдан икки қисми шу системасида иктисоз олдилар. Ҳозирги ишчи меҳнатининг ҳарактери ҳам ўзгармоқда. Бу меҳнат тобора кўпроқ ақлий маълум касб етмоқда.

Қишлоқ ҳўжалик ишлаб чиқариш индустриаллашиб бортан сари колхозчи деҳқонлар қаҳида чуқур ўзгаришлар юз бермоқда. Уларнинг меҳнати ишчилар меҳнати билан тобора яқинлашиб бормоқда. Қишлоқда меҳанизаторлар, энг янги техника билан боллиқ бўлган бошқа ҳодимлар тобора кўпайиб бормоқда. Шунинг учун ўрта (тўлиқ ва тўлиқсиз) ва оллий маълумотли колхозчилар сонин кўпайиб, ўзи йил мубайидада 39 процентдан 60 процентга етганлиги ажабланарли эмас.

Социалистик мулкчилик икки формасининг яқинлашуви, колхозлар ҳам, давлат корхоналари ҳам иштирокчи ишчиларнинг ҳўжаликларга тақшилотларининг ривожланиши, колхозчилар социал структурасига зўр таъсир кўрсатмоқда. Колхозчилар меҳнатини ташкил этиш ва унга ҳам тўлаиқ боғидаларининг ўзгариши, ишчилар ва колхозчилар ўртаси белгиланган социал таъминот системасининг уларга юқори қилиниши ҳам катта аҳамиятга эгадир. Бунларнинг ҳаммаси, ўртоқлар, ишчилар ва деҳқонларнинг социал аҳволидаги тафовутини йўқотишга олиб борадики, бунинг ўз вақтида Ленин таърифлаб берган эди.

Бизда ҳалй аянчагина қолққ ҳўжаликлар, қайта қўрилиш, янгиликлар, сбол қилиниши керак бўлган анча қишлоқлар бор, албатта. Қишлоқларни обод қилмай туриб, барқарор меҳнат коллективларини туғиш, қишлоқда яратилган ишлаб чиқариш қувватларидан озиқ-овқат программасини муваффақиятли бажариш йўлида самарали фойдаланиш, мумкин эмас. Хуллас, қишлоқдаги маданий-маиший ҳаёт шартноларини яхшилаш учун, шаҳар билан қишлоқ ўртасидagi муҳим тафовутларни йўқотиш учун ҳалқ кўп куч-гайрат, вақт ва маблаг сарф қилиш керак бўлади.

Лекин ҳозирнинг ўзидек, кўпгина колхозлар ва совхозларда бўлиш қилини қувонтиради. Шаҳарга ҳос қудайликлар, қишлоқ ҳаётининг ҳусусиятлари ва талаблари билан уйғуллашиб кетадиган кенг ва ёруғ уйлارга кириш жуда ҳам қўйилди. Меҳнатнинг янги ҳаракети, ана шундай қишлоқларнинг замонавий турмуш ва қиёбаси — социал сисбатимизнинг ақойиб самараларидир. Ўртоқлар! (Қарсаклар).

Ҳисобот даврида интеллигенциямизнинг сонин тез кўпайиб бордин. Ҳозир мамлакатимиздаги ҳар тўғр ҳолиянинг бири асосан ақлий меҳнат билан шугулланади. Интеллигенция фан, таълим, маданият соҳасидагина эмас, балки моддий ишлаб чиқаришда, жамятиимизнинг бутун қаҳида ҳам тобора каттароқ роль ўйнамоқда.

Ўз навбатида, миллионлаб ишчи ва колхозчиларнинг ишлаб чиқариш фаолиятида яисмоний меҳнат билан ақлий меҳнат тобора мустаҳкамроқ болганига кетмоқда. Уларнинг қўллариди раисоналар ҳам ва иштирокчилар, мақодалар ва кишобларнинг муваффақиятлари, давлат ва жамоат арообларидир. Улар то мазнодаги юксак маданиятга, энгил кишилардир. Жамятиимизнинг сўнгги ўзи йиллик ичидagi тараққиёт тақрибасига баҳо берав эканмиз, жамятиимиз сифииз структураси асосан ва бошчида етук социализмининг тарихий доирасида вужудга келиб боради, деб тахмин қилиш мумкин, деб ўйлайман.

Бу жараёнинг етакчи кучи, унинг, Маркс ибораси билан айтганда, «Социал ақли ва социал юрғи» ҳозирги замон ишчилар сифи бўлиб ва шундай бўлиб қолаверлади. (Давомли қарсаклар). Унинг революцион идеологияси ва ақлоқчи, коллективчилик психологияси, манфаатлари ва идеаллари ҳозир совет жамятидаги барча қатламларнинг мулкига айланган бормоқда. (Қарсаклар).

Синфлар ўртасидagi тафовутларнинг йўқолиб бориши табиини, социал сисбат олдида янги вазибфалар қўймоқда. Бу сисбат айрим синфлар доирасидан четга чиқадиган тафовутларни йўқотишга, жамятиимиздаги ҳар бир группанинг ҳусусиятлари ва манфаатларини жуда эътибор билан ҳисобга олинишини талаб етувчи проблемаларни ҳал қилишга тобора кўпроқ қаратишмоқда.

Шу муносабат билан, айтайлик, территориял жиқатдан социал тафовутларни йўқота бориш зарур бўлиб қолганлигини таъкидламоқчиман. Бетовби мамлакатимизнинг турли районларида кишиларнинг маданий-маиший шартноларини бир қилда эмас. Айни шундай тафовутлар кўпгина бир қанча жоиларда меҳнат ресурслари масаласини мушкуллаштирмоқда. Гарбий Сибирни, БАМ зонасини, мамлакатнинг Осиё қисмидagi бошқа жоиларни ўзлаштириш программасини амалга ошириш аҳолининг у ерларга боришни кўпайтири. Шунга қарамай, ҳозиргача кишилар кўпгина Шимоладан Жанубга ва Шарқдан Гарбга боришни афзал қўридилар, ваҳоланки, ишлаб чиқарувчи кўчларни оқилдана жоилаштириш кишиларнинг Жанубдан Шимолга ва Гарбдан Шарқга боришларини тақозо қилади.

Баъзан, Сибирда, Узоқ Шарқда ва Шимолий районларда иш қаҳида кўпроқ устама ҳақ қўшиб бериш кишиларнинг у ерда тургув бўлиб қоллишни таъминлайди, деб ўйлайдилар. Устама ҳақ бериш керак, албатта. Бироқ, шунинг ўзи билангина проблемани ҳал қилиб бўлмайди. Одамлар кўпроқ, айтайлик, иқлим шароити тўғри келмаганлиги ё

2. Социалистик турмуш тарзининг моддий ва маънавий асосларини мустахкамлаш, янги инсонни камол топтириш

Ўртоқ Л. И. БРЕЖНЕВ докладининг охири

1. Партиявий раҳбарлик методларини такомиллаштириш

Ўртоқлар! Партия сўзлари КПСС раҳбарлик роҳининг олий ифодаси бўлиб, совет жамияти ҳужумкор ҳаракатининг бош йўлини белгилаб беради. Шу билан бирга Марказий Комитет Пленумларининг ҳам роли катта.

Хисобот дарида Марказий Комитетнинг ўн битта Пленуми бўлиб ўтди, Пленумлар мунтазам равишда қарор қабул қилиб, масалаларни ҳал қилиш билан, ўз-ўзини танқид қилишда муҳимроқ аҳамиятга эга бўлиб, биз ленинча нормалар ва аъёнларга амал қилиб келдик.

Илгари айтганимдек, КПСС Марказий Комитетининг Пленумларида ҳар йили ҳўжалик тарихининг асосий тенденциялари таҳлил этиб борилади. Шу билан бирга узоқ муддатли характерга эга бўлган бошқа проблемалар ҳам муҳокама қилинади.

СССР Конституцияси лойиҳаси муносабати билан 1977 йилда етук социализм партияда социалистик давлатчи, бутун илтимонли тузумимизни ривожлантириш масалалари муфассал кўриб чиқилди. 1978 йил июль ойида бўлиб ўтган Марказий Комитет Пленуми партиянинг аграр сиёсатини янада ишлаб чиқишга бағишланди. 1980 йил июнь Пленумида асосий тақдир сиёсат масалаларига Совет Иттифоқининг позицияси, мураккаблашган ҳалқаро вазиятда кескинликни юмшатиш учун кураш соҳасидаги вазифалари аниқлаб олинди.

Хисобот дарида Сийсий бюронинг 236 мажлиси ўтказилди. Сийсий бюронинг бутун фаолияти КПСС XXV съезди ва Марказий Комитет Пленумлари қарорларини амалда бажаришга, ички ва ташқи сиёсатдаги янги ҳолатларга доир асосий моментларга қаратилди.

Сийсий бюронинг кўриб чиқиши учун тақдим этилган масалалар олдиндан пухта ишлаб чиқилди. Бундай масалаларнинг кўлими наҳоятда кенг ва кўп қирраллидир. Бу масалалардан кўннинг мураккаблиги даражаси муттасил ортиб бормоқда. Бизни ҳолларда Сийсий бюро из бераётган ҳолатларни ҳал қилишда ўзига хос аҳамиятга эга бўлиб, шунингдек, оператив тарзда тегишли амалий чоралар кўриш учун махсус комиссиялар тузилди.

Сийсий бюро мажлисларида тайёргарлик кўриш, уларда масалаларни муҳокама этиш лавозимда хилма-хил фикрлар билдирилганлиги, кўпдан-кўп муҳокама ва тақлифлар киритилганлиги, таомилда табиийдир. Аммо, ҳамма қарорлар тўла қийинлик билан қабул қилиниди. Коллектив раҳбарликнинг кучи мана шу бирликдадир. (Қарсаклар).

Сийсий бюро — кўп миллионли партиянинг чинакам жанговар штабидир. Худди шу ерда партиянинг коллектив ақл-идроки тўланади ва бутун совет жамиятининг барча муаммолар ва партиячиларнинг манфаатларини ифода қилиш партия сиёсати шаклланади.

Марказий Комитет Секретариати шу тулганган асосий проблемалар доираси — қардар ташлаш, иккинчи ташлаш этиш ва текшириш партия турмушининг амалдаги бутун жорий масалаларидан иборат бўлиб, ўтган давр ичида Секретариатнинг 250 мажлиси ўтказилди.

Умуман, Ўртоқлар, Пленумларнинг, Сийсий бюронинг, Секретариатнинг иши соддагина характерга эга бўлиб, юксак ушшоқлиги билан ажралиб туради. Бу иш марксизм-ленинизмнинг методик мустаҳкам пойдевори асосига қурилган.

Марказий Комитет Сийсий бюроси ва Секретариати республика, ўлка, область, округ, шаҳар ва район партия ташкилотларининг роли ва масъулиятини ошириш тўғрисида муттасил таҳлил қилиб келибди. Жойлардаги ишнинг аҳоли муфассал ўрганилиши, кўпгина партия комитетларининг хисоботлари кўриб чиқилди. Хар томонлама, пухта муҳокама этиш асосида умумпартия аҳамиятига молик ҳулосалар чиқарилиди.

Хар бир партия ташкилоти ишда қимматли, ибратли нарсалар оз эмас. Бизни қизиқарли фактларининг асосли ўтмишдир.

Москва ва Ленинград партия ташкилотлари ишлаб чиқариш коллективларининг иккинчи активлигини ривожлантириш ва меҳнаткашларни коммунистик руҳда тарбиялашда яхши натижаларга эришдилар. Қўнгина ватанпарварлик ташаббуслари худди шу ерда туғилиб, кейинчалик бутун мамлакатда кўлаб-қувватланди ва кенг ёйилди.

Қишлоқ ҳўжалик ишлаб чиқаришга деҳқончилик ва илгор практиканинг илмий системасини жорий этиш соҳасида партия ташкилотлари олиб бораётган ишларининг кучайганиги тўғрисида Қозғовон таллашлари ва Узекистон пахта далавларининг меҳнаткашлари катта-катта муваффақиятларга эришдилар. Озарбайжон Компартиясининг меҳнаткашлари йилиги беш йиллик топириқларини бораётган бажариш сафарбар этиш соҳасидаги фаолияти иккинчи баҳрга сазовордир.

Грузия Компартияси республикани иқтисодий ва социал ривожлантириш суратларини аниқлашда яхши натижаларга эришди.

Украина ва Белоруссия Компартияларида қардарли ташлаш ва тарбиялаш, конкрет иш соҳасидаги махсус раҳбарликнинг масъулиятини оширишда кўпгина ишчи раҳбарларнинг меҳнат қўлини қўйиш билан партия ташкилотлари меҳнат коллективларини бошқарув ва планлаштириш, ишнинг барча бўғинларини саноат махсуслиги сифатини оширишга йўналтиришга муваффақ бўлибди. Эстония коммунистлари ишлаб чиқаришнинг интенсивлаштириш ишларини кучайтириб борадилар. КПСС Новосибирск ва Свердловск область комитетлари, фил билан ишлаб чиқаришнинг алоқасини мустаҳкамлаш соҳасида кўп иш қилибдилар.

Марказий Комитет лойиҳадаги қувватларини барвақт ўлантириш учун муносаба бoшлаган Дон меҳнаткашларининг, қишлоқ ҳўжалик махсуслиги сифатини яхшилаш ташаббусларини кўтариб чиққан Кубань ва Днепродзержинск партия ташкилотларининг, металл ҳамда ёқилғи-энергетика ресурсларини иқтисод қилиш юзасидан Урал ва Кузбасс меҳнат коллективларининг иш тақрибасини кўлаб-қувватлади.

Қўнгина партия ташкилотларининг иккинчи ташаббуслари умумпартия анжуманидаги муносоиб мақтовга сазовордир. Маҳаллий тақрибга нечоғли бой, нечоғли хилма-хил бўлса, умуман партиянинг фаолияти шу қадар самарали бўлаверади.

Хисобот дарида КПСС Марказий Комитети баъзи партия комитетларининг ишнинг юз-хотир қилмасдан танқид қилиш ва уларнинг раҳбарларини тартибга қайириб қўйишга тўғри келди. Бу чора ёрдам бераётган тақдирда эса ташкилий ҳулосалар ҳам чиқаришга тўғри келди.

Тўғри, область ёки район партия ташкилотининг иш нати-

жалари кўпдан-кўп ва хилма-хил ишлар йиғиндисидан иборат. Лекин шундай бўлса ҳам таътир ва омилкорлик билан қилинган партиявий раҳбарлик ҳал қилувчи аҳамиятга эгадир. Агар ҳар бир партия ташкилоти ўз участкасида барча резервлардан фойдаланиб, ҳамма ишда тегишлича тартиб ўрнатса, у ҳолда бутун мамлакатнинг иш тағин ҳам юришиб кетади. Шу билан област ва район партия комитетларининг ролини ошириш — масъулиятли, жиддий ва айтишим мумкинлиги, доимий вазифадир.

Коммунистик қурилишнинг катта ва хилма-хил вазифаларини ҳал этишда бошлангич партия ташкилотлари роли биринчи даражали аҳамиятга эгадир.

Хозир КПССнинг 414 минг бошлангич, 457 минг цех партия ташкилотлари, 618 мингдан зиёд партия гуруҳлари бор. Марказий Комитет ушбу бўғинларини мумкин қадар кўпроқ активлаштиришга интилади, маҳаллий партия органларидан уларга ҳамма эътибор беришни талаб қилиди.

Бошлангич партия ташкилотларига маъмурият фаолиятини контрол қилиб туриш ҳўжуми берилади. Улар бу ҳўжумлар тўғрисида боради, ҳўжалик планларининг бажарилиши ҳақида боради, ҳўжум қилинган меҳнат ва маиший шартини яхшилаш ҳақида боради, бундан қатъи назар, партия ташкилотларини принципаллик қўрқитишлари, маъмурият нотўғри йўл тутганда унинг измига юрмасликларни лозим. Хулусан, партиявий йўлни қатъият билан ўтказиш керак.

Ҳўжалик вазифаларининг асоси, бундан бошқа вазифаларини ҳам ҳал этиш йўлида кўпгина маҳкамачилик ёки бюрократик тўсиқлар учраб туради. Министрликлар ва идораларнинг партия комитетлари бу тўсиқларга қарши биринчи навбатда кураш олиб бормаса, ким кураш олиб боради, ахир? Улар умумлаштириб манфаатларини янада қатъият билан ва муносаиб туриб қўриқлашлари лозим.

Съезд минбаридан туриб уларга билдирилган истисмол шўн, кўпроқ ташаббуслар бўлишига, кўпроқ принципаллик қўрқитишига.

Ўртоқлар! В. И. Ленин тақдор-тақдор айтганидек, партиявий раҳбарликнинг моҳияти — кишиларни ташлаш ва иккинчи текширишдан иборат.

Хисобот дарида раҳбар кадрларнинг сифат составини ва жой-ҳўжум қилиниши янада яхшилаш, уларнинг малакасини ошириш соҳасида аниқ иш қилиниди.

XXV съезд қўрқатмаларига бинаоан ҳалқ ҳўжалик мутахассислари партиявий ишга кўлаб кўтарилиди. Хозирги вақтда иттифоқдош республикалар Компартиялари Марказий Комитетлари, ўлка ва область партия комитетлари секретариатларининг тўғрисида ўз қисми, шаҳар ва район партия комитетлари секретариатларининг ушбу икки қисми инженер-техник қишлоқий ёки қишлоқ ҳўжалик маъмуриятга эга бўлган кишилардир. Бу жуда соҳ. Аммо, ишлаб чиқаришдан партия аппаратида ўтган мутахассисларнинг бир қисми етарли сийсий тақрибга эга эмаслигини, баъзан партия органларига маъмурий ҳўжалик методларини олиб қираётганлигини хисобга олмаб бўлмайди.

Бундай ўртоқларнинг сийсий тайёргарлигини ошириш, уларнинг зарур партиявий иш малакасини ҳосил қилишларига ёрдам бериш керак. Шу билан бирга чинакам партиявий раҳбар бўлиш учун партия мактабида ўқинишни ўзига хос қилиб қилинади. Шундай қилиш кераки, раҳбар партия ишига қўйиладиган ўртоқлар меҳнатнинг омма қозонида қайнаши, улар мамлакатимиз ишлари, деҳқонлари, экичлари қандай ишбегитилиши, уларнинг ҳаётини ва талаб-ахтиёриларини, уларнинг қишлоқчилик ҳўжумларига қараб эмас, балки ўз шахсий тақрибларидан қилиб олиниши керак. Партия ишига қўйиш учун резерв деб хисобланаётган барча коммунистлар қонда тариқасида худди шундай мактабдан, ҳаёт мактабидан, омма орасида амалий иш олиб бориш мактабидан ўқинишларига эришиш лозим.

Кадрларнинг мустаҳкам резервини вужудга келтириш мўҳим вазифа бўлиб келди ва шундай бўлиб қолмоқда. Шу нуқтаи назардан қараганда ҳалқ ҳўжалигини бошқариш кадрларини тайёрлаётган олий партия мактаблари ва ўқув юртилари ишнинг қайта қўриш жумладан. Иккинчи қанлар академияси ва Халқ ҳўжалиги академиясининг тузилганлиги катта аҳамиятга эгадир. Ўтган йиллар мобайлида партия ўқув юртиларини 32 минг киши битириб чиқди. Партия, совет ва идеология ҳодимларидан 240 мингдан зиёд киши курсларда ўқиди.

Хотин-қизларнинг партия, совет, ҳўжалик ва бошқа раҳбарлик ишларида иштироки тўғрисида алоҳида гапириб ўтиш лозим деб ўйлайман. Шунга таш олиш кераки, хотин-қизларни масъулиятли лавозимларга қўтариш имкониятларидан ҳақон тўлиқ фойдаланилаётгани йўқ. Бундай аҳолини тузатиш керак.

Хисобот дарида Марказий Комитет қабул қилинган қарорларнинг иккинчи текшириши ҳам диққат эътиборни кўчатирибди. Биз муайян йўналишдаги ишга шахсан жаавобгар бўлган хилма-хил лавозимларда раҳбарларнинг хисоботини ҳар ерда аниқлиқ туралардан қилиб қолдик. СССР Министрлар Совети министрликлар ва идоралар, республика, ўлка ва областларнинг партия ва совет оғаларини эътибори ҳам худди ана шунга қаратилди. КПСС Марказий Комитети ҳўжумларига партия контроли комитети ҳамда маҳаллий партия органларининг партия комиссиялари партия ва давлат иттизоқини бузишларига қарши курашни кўчатирибди. Умуман, кўп иш қилинипти. Аммо шунга қарамай иккинчи текшириш кўпгина партия ташкилотлари ишда ҳақон тағи жой бўлиб қолмоқда.

Масалан, КПСС Марказий Комитетиде бир қатор иттифоқ министриликлари, коммунистларнинг иш қадарги масалалар кўриб чиқилганда ҳўжалик фаолиятидаги кўп камчиликлар контролни аниқ системаси йўқлиги, раҳбарларга қозғовиллик услуби натижаси эканлиги маълум бўлиб қолди.

Афсуски, раҳбарлик санъати бўла-бўлмасга қўпдан-кўп директив қўрқатмалар бериб ва уларни ишом қилишдан иборат эмас, лекин олий ҳаққатини ҳануз ҳамма ҳам қўқор қилмаб олган. Қарор қабул қилинганда кейин унинг белгилашган муддатга сўзсиз бажарилишига эришмоқ керак. Қонуннинг қўйишнинг аниқ шунга ёрдам бериши лозим. Бундай контрол мунтазам ва оператив, аниқ пайтда юридан ҳам, қўйишдан ҳам амалга оширишга доирдор.

Раҳбарлик услуби ва методлари бутун партия, бутун ҳалқ учун мўҳим масалалар. Бунга эсла тутиш, ҳанси ва ҳамма ишда ленинча нормаларга амал қилиш — ҳар бир партия-раҳбарнинг бевосита бурчидир!

2. Партия ички ҳаёти масалалари

Ўртоқлар! Партиянинг XXVI съезидега тайёргарлик бошланди билан Марказий Комитет барча коммунистларга мурожаат қилиб, хисобот-сўйлос кампаниясини Марказий Комитетнинг съезидега лойиҳаси муносабати иккинчи тарзда, ўз-ўзини танқид асосида, ҳаётга, коммунистларни тўқинлаштириб қоникет масалаларга кўпроқ қиқиллашган ҳолда ўтказишга қарор қилди.

Партия аъзолари белгиланган соатларда ўтириб, олдиндан тайинлаб қўйилган нотларнинг сўзига эшитиш учунгина йиғилишга келадиган бўлса, партия ташкилотларининг иш чинакам самарали бўлиши мумкин эмас. Хар бир партия комитетининг пленуми кабит, партия йиғилиши ҳам энг мўҳим масалаларнинг ҳаммаси чўқур, жиддий муҳокама қилиниши лозим бўлган жойдир. Съездга худди шундай тайёргарлик кўриш жўма бўлиб қолди, албатта.

Хисобот-сўйлос кампаниясининг бориши партиянинг аъзолари Марказий Комитет қариндаги катта эътибор бериб, уни кўлаб-қувватлаганини кўрсатди. Хисобот-сўйлос йиғилишларининг кўпчилиги юксак активлик вазиёлиги ўтди. Бошлангич, цех партия ташкилотларида ва партия гуруҳларида ўтказилган йиғилишларда коммунистларнинг 96 проценти қатнашди. Музокараларда ўн миллионга яқин киши сўзга чиқди.

Ана шу нўтларнинг мазмун коммунистларнинг ўз иш учун, партияда ва мамлакатда қилинаётган ишларнинг ҳаммаси учун масъулиятни ҳис этишга интилади кўрсатди. Йиғилишлар, конференциялар ва съездларнинг қатнашчилари сайлаб қўйилган партия органларининг фаолиятига талабчанлик билан баҳо берибдилар. Улар нуқсон ва камчиликларни танқид қилибдилар. Қўнгина қимматли тақлифлар айтилди.

Ўртоқлар, буларнинг ҳаммаси партиянинг коллектив ақл-идрокидир. (Қарсаклар). Бу — партиянинг ягона иродаси ҳам бўлиб, коммунистлар Марказий Комитет тевағига жингашпаллигини ифода этади. (Давомли қарсаклар).

Демократик централизм коммунистик партия ҳаётининг қатъий нормалидир. Демократик централизм жумладан, марказ билан жойларнинг, партия раҳбар органлари билан партиялар орасидаги иш қилишда алоқа борадиган кўзда тутилди. Шу билан бирга бу алоқа икки томонламадир.

Меҳнаткашларнинг ҳатлари ва тақлифлари партиянинг омма билан амалий алоқа боғлаши учун восита сифатида

жуда катта аҳамиятга эга. Меҳнаткашлар партияга чексиз ишониб, жамоат ҳаёти, меҳнат ва турмушга оид энг мўҳим масалалар юзасидан чин қўнғилдан партияга мурожаат қилдилар. Ўз мулохазалари ва фикр-ўйларини у билан сид қилишдан баҳам қўйибдилар, маъжуд камчиликларни танқид қилибдилар. Марказий Комитет ҳатлар билан ишлашга, ҳатлар юзасидан ўз вақтида тегишли чоралар қўрилишига қатъи аҳамият беради. Хисобот дарида бу иш аниқ яхши йўлга қўйилди. Марказий Комитет аппаратида ҳатлар бўлимининг ташкил этилганлиги бунга кўп нисбатдан ёрдам берибди.

Ҳатлар тўғрисида фикр юртганда — КПСС Марказий Комитети ҳар кўни тақриб бир ярим мингта ҳат олиб туради — қўнғилда гапларни айтмай ўта олмайман. Бу ҳатларнинг кўпи афсуски, жойлардаги жиддий камчиликларни кўрсатди. Меҳнаткашлар илгари суралган масалаларнинг деярли ҳаммаси қорхоналар, район ва шаҳар ташкилотлари раҳбарлари томонидан ҳал этилиши мумкин ва лозим. Партиянинг ҳар бир ҳодими, ҳар бир раҳбар граждандарнинг ҳатлари, илтимослари ва шикоятлари эътибор ва сезгирлик билан муносабатда бўлиши ўзининг ҳалқ олдидаги, партия олдидаги бурчи деб қарамоғи лозим. (Қарсаклар).

Очқ қўнғиллик билан, вийдонан ёзилган ҳатларга шўндай муносабат бўлиш керак, деб тақдирлаб ўтаман. Йозови ҳар қандай тўхмат ҳатларга нелгайида шунга айтиш кераки, партиянинг бу борадаги иккинчи-назари матҳум: бундай ҳатларга ҳаётимизда ўрин бўлмаслиги керак! (Қарсаклар). Ҳақоний, амалий танқид билан майдонга чиқадиган кишиларнинг ўз қиёфасини яшириб ўтиришга ҳожаат йўқ. (Давомли қарсаклар).

Партия ички аҳбороти партия демократик ҳаётининг аниқлаш қисмидир. КПСС Марказий Комитети ички ва ташқи сиёсат ташкилотчилик ва идеология иш масалалари юзасидан маҳаллий партия органларига, коммунистларга кенг ва оператив аҳборот бериб келди. Аниқ тақдирда КПСС Марказий Комитети, барча партия комитетлари бошлангич партия ташкилотларининг аҳборотларини актив-фойдалана бошладилар. Бу аҳборот жамоатчилик факрини эътиборга олиб, жойлардаги ишнинг аҳоли тўғрисида конкрет тасаввур ҳосил қилишга ёрдам беради.

Барча совет граждандарини партия ҳаётиндан хабардор қи-

лаб туриш — жуда мўҳим ишдир. Партия ташкилотларини ишда ошқорали — партиянинг омма билан алоқасини мустаҳкамлашнинг табиий воситасидир. Бизда бу борада кўп иш қилинмоқда, аммо баъзи ишларни янада яхши йўлга қўйиш мумкин бўлса керак.

КПСС XXV съезидини кўрсатмалари партияда танқид ва ўз-ўзини танқид янада кучайтиришга рағбатлантирибди. Ана шу иккинчи тенденциядан бундан бун ҳам бутун чоралар билан қўқурлаштириш, барча партия ташкилотларида

3. Партиянинг идеологик, сиёсий-тарбиявий иши

Ўртоқлар! Ҳаммаиз яшаб ишлаб турган шаронлар келиши вақтларда аниқ ўзгарди. Совет кишиси бошқача бўлиб қолди. Унинг бизни бойида, ақл-заковати ўсди, маънавий талаб-ахтиёрилари аниқ ортди.

Айни вақтда идеология ҳодимларимиз иккинчи даража восталар хазинаси ҳам кенгайди. 380 миллион нуҳа босиб чиқарилаётган газет ва журналлар, қўнғил аҳборотнинг мустаҳкам востасидир. Бизнинг мамлакатимизда ҳар кўни 75 миллион телевизор экран ишлаб турибди. Бу эса неча ўн миллиондан оила ҳар кўни партия сиёсатига доир зарур маълумотларни ҳам олиш, янги билимларини ҳам ҳосил қилиш, ақл-идрок ва маънавий жиҳатдан ҳам бойиш имкониятига эга, демекдир.

Иккинчи томондан, синфий душман пропаганда восталарининг активлиги ошди, унинг совет кишилари онига захарловчи таъсир ўтказиш йўлидаги уринишлари кучайди.

Ана шу янги ҳодисалар ва ҳолатларнинг ҳаммаси тегишлича ҳисобга олинолмоқда? Пропагандаимизнинг жуда катта имкониятларидан тўлиқ фойдаланилмоқдими? Бу саволга фақат битта жаавоб бериш мумкин: йўқ, ҳали тўлиқ фойдаланилмаётдир.

Шунга бинаоан, партия Марказий Комитети идеологик, сиёсий-тарбиявий ишга яхшилаш вазифаларига таърифлаб берди. Бу вазифалар КПСС Марказий Комитетининг 1979 йил 26 апрель қарорига баён этилган. Бу — узоқ муддатга мўҳамалланган ҳаракат ҳужжатидир.

Айни олданда, тап идеология ишнинг кўпгина участкалари билан партия қайта қўриш ҳақида, ҳа, мен аниқ, ишганим йўқ, худди мундай қайта қўриш тўғрисида боради. Шунга аниқмоқ кераки, идеология ишнинг мазмун-ақл-идрок бўлиб қолди, бу ишнинг формалари эса совет кишиларнинг замонавий талаб-ахтиёриларига жаавоб бериши.

Пропаганда ўқир мавзуларини талаб ўтмаслиги, қиқин деб ҳисобланган масалаларни кўтаришдан қўрқмаслиги жуда мўҳимдир. Партияимизнинг сиёсати аниқ-рашдан. Биз совет кишилари бераётган ҳар қандай саволга жаавоб қайтаришга тайёرمиз. Биз бу саволларга жаавоб бераётганимизда мамлакатимизнинг душманлари социализмга тўхмат қилиш учун бундан фойдаланишга уриниб кўражатини эсла тутиб, доимо шундай дадил ҳаракат қилишимиз керак.

Ана бир ҳууседа таъриб ўтмоқчиман. Бутун гоъвий тарбиявий иш сийсаси қиқиб қолган гапларни ишлатмай, таъриб ибораларни етма-кет келтираремиз, жонли ва қиқарли қилиб олиб боришимиз керак. Совет киши — билимдон, маданият кишидир. Совет киши билан яхши ўйламай, қўнғил расий тил билан гаплаша бошласалар, ҳаёт билан, реал фактлар билан конкрет алоқа боғлаш ўғига умумий гап, гап билан қелган қолдиган бўлсалар, ўз телевизор ёки радиони ўқибди қўлиди, газетани ҳам бир чеккага йиғиштириб қўлиди.

Бизнинг партияимиз совет журналистикасининг кўп минг кишилик отрядига эру ишонч билан қарайди, уларнинг оғир меҳнатиюни ёрда қарайди. Табиийки, оммавий аҳборот ва пропаганда восталаримизнинг ҳаммиша партия ва умумхалқ жамоатчилик фикрининг чинакам минбари бўлиб қолтириш ҳаммаиз манфаатдордир. Газета ёки журналда босиб чиқарилаётган ҳар бир мақола, телевизион ёки радионинг баён этилишининг фактларининг ҳақоний ва оператив берилиши, жиддий умумхалқчиларни ҳам қўнғил қилиб бериш билан жиддий тап олиб бориш деб қараш керак. Биз совет журналистлари маъбутомизнинг кўп миллионли активизини билан биргаликда партия журналистикасининг яхшичиликларини ва ананаларига амал қилган ҳолда, ҳаммиша юксак даражада иккинчи активлиги кўрсатиб ва масъулиятини сазоиб иш қўрадилар, деб умид қиламиз! (Қарсаклар).

Партия фикрларини оммага етказиб, унинг сийсатини тушунтириб бераётган кишилар — коммунистлар ва партиячиларнинг катта отрядидан ҳам миннатдор эканлигимизни изҳор қиламиз. Булар — лекторлар ва пропагандистлар, агитаторлар ва доқдчилардир. Улар олдига қўнғил асосда, бунга вақтлари ҳисобига бу иш билан шўғулланиладилар. Улар ҳалқ учун фойдала ва керакли иш қилмоқдирлар. Уларга катта раҳмат! (Қарсаклар).

Шу билан бирга бу соҳада ҳам йўлаб кўришга асос бор. Бизда оммавий-сийсий иш формалари жуда ҳам эскириб қолмаганидир? Кишилар етарли даражада тайёргармаган, кам маълумотли бўлган даврда аҳоли бошқача эди. Хозирги совет киши билан муомала қилишга тўғри келганда бошқа йўл тутиш керак. Афтидан, бу тўғрисида йўлаб кўриш ва асосли равишда йўлаб кўриш керак. Янгиликми ҳис этиш ҳаммадан кўра идеология ҳодимларига хос ҳуусиет бўлиб қолмиш лозим.

Хисобот дарида партия ўқувига кўп эътибор берилибди. Партия маорифи системасида қарийб 23 миллион киши шўғулланилмоқда. Ҳамма жойда ҳафтанинг бир кўни сийсий кўн қилиб белгиланди. Кейинги йилларда Москвада, Ленинград ва Киевда, Минск ва Бокруда, Тбилис ва Челябинскда ўтказилган Бутуниттифоқ илмий-амалий конференциялари тарбия соҳасида илгор тақрибани айирбошлашга, иккинчи излашларга бағишланди. Идеология ҳодимларининг 1979 йил октябр ойида ўтказилган Бутуниттифоқ кенгаши бу соҳадаги ҳамма ишларни янада кучайтиришга ёрдам берди.

Бизда, масалан, Москва, Ленинград, Свердловск, Донбассдаги бир қанча ишлаб чиқариш коллективларида партия ўқув иккинчи тарзда ушунтириладиганини кўрсатгани миқсодлар бор. Новосибирск илмий марказида иккинчи ва табиий фалларнинг методологик проблемалари юзасидан семинарлар ўтказиш тақрибаси ҳақини равишда тақдирлашга сазовор бўлди.

Партия маорифида унинг самавордорлиги масаласи, ҳаммаси, асосий масала бўлса керак. Биз нималарга эришмоқни истаймиз? Биз партия сийсатининг омма фаолияти билан қўнғил қилиш, партия маорифи кишиларини В. И. Ленин сўзлари билан айтганда «ҳақикатан коммунизм талаб қилгандай иш қилишга» ўргатишни истайми. (Қарсаклар). Бошқача қилиб айтганда, бунда гап партиянинг гоъвий-назарий, сийсий-тарбиявий, ташкилотчилик ва ҳўжалик ишларининг бирлигида амалда эришиш тўғрисида боради. Бизнинг мақсадимиз шундай. Аммо ҳамма жойда ва ҳаммиша ҳам ақл шундай деб бўлмайди.

Партия маорифининг кўп мактаб ва семинарларида назарий ва илгор тақрибларни кўнғил қилишнинг ақвал иккинчи таъриб қилишнинг проблемаларини ҳал этиш билан ҳануз етарли даражада бораб олиб борилаётдир. Тинловларнинг назарий ўқи